

RUCH FILOZOFICZNY

wychodzi w zeszytach objętości co najmniej jednego arkusza. Dziesięć zeszytów tworzy tom.

Wydawca i Redaktor:

Prof. Dr. KAZIMIERZ TWARDOWSKI.

Sekretarka Redakcyi: **Drka DANIELA GROMSKA.**

Czasopismo wydawane z zasiłku

Ministerstwa Wyznań religijnych i Oświecenia publicznego.

Adres Redakcyi i Administracyi „Ruchu Filozoficznego“: Lwów, Uniwersytet. — Filia Redakcyi w Warszawie: Dr. Maryan Borowski, Hoża 74. — Filia Redakcyi w Poznaniu: Prof. Dr. Stefan Błachowski, Uniwersytet. — Filia Redakcyi w Krakowie: Prof. Dr. W. Rubczyński, Jabłonowskich 6. — Filia Redakcyi w Wilnie: Prof. Dr. T. Czeżowski, Uniwersytet.

Cena tomu IX-ego w prenumeracie 6 zł. — Cena niniejszego zeszytu podwójnego 1.50 zł.

Głosy w sprawie słowiańskiego Zjazdu filozoficznego.

P. Prof. Stefan Błachowski przedstawił w artykule p. t. „O słowiańskim Zjeździe filozoficznym“ (Ruch filozoficzny VIII. Nr. 9/10 str. 133—136) genezę pomysłu urządzenia w Pradze słowiańskiego Zjazdu filozoficznego i poruszył kwestyę stosunku filozofów polskich do tego zjazdu, wypowiadając się za tem, by wzięli w nim „żywy udział“. Zarazem proponował p. Prof. Błachowski, aby organizacją tego udziału zajął się Ogólny Komitet, który urządził I. Polski Zjazd filozoficzny i któremu też poruczono urządzenie II. Polskiego Zjazdu filozoficznego. Redakcyja zaś, podając artykuł p. prof. Błachowskiego, zwróciła się do Czytelników Ruchu filozoficznego z prośbą, aby zechcieli jej nadesłać swe uwagi o poruszonych w owym artykule kwestyach i tym sposobem przyczynić się do poznania opinij, panujących wśród polskich filozofów co do ich udziału w projektowanym słowiańskim Zjeździe filozoficznym. A chociaż, jak się Redakcyja dowiaduje, projektowany zjazd w Pradze prawdopodobnie — przynajmniej na razie — do skutku nie dojdzie, ogłasza ona poniżej szereg nadesłanych jej opinij w tem przekonaniu, że dyskusya w tej sprawie może nie będzie bez pożytku na przyszłość.

Prof. Dr. Tadeusz Czeżowski (Wilno):

Zgadzam się z Prof. Błachowskim zarówno co do przytoczonych przezeń argumentów za udziałem w Kongresie filozoficznym w Pradze, jak też co do konkretnych wniosków.

Prof. Dr. Tadeusz Garbowski (Kraków):

Wezwanie Szanownej Redakcyi do wypowiedzenia się na łamach „Ruchu fil.” w sprawie Zjazdu filozofów słowiańskich stawia mnie w sytuacji kłopotliwej i podwójnie trudnej: tak pod względem osobistym jak przedmiotowym, wobec zasadniczych pojęć mych o istocie i zadaniach filozofii.

Osobistym, bo nie uważam wogóle naukowych zjazdów za sprawę zbyt doniosłą, dla uczestników w jakiś szczególny sposób bezpośrednio konieczną. Nie licząc przemówień wyjątkowo świetnych w treści i w formie, na wszelkich zebraniach naukowych zwykłem odnosić wrażenie, iż wywody referentów zrozumieć i naprawdę krytycznie ocenić potrafię dopiero wtedy, gdy odczytywać je będę w druku, swobodnie, sam dla siebie. Nie zdarzyło mi się też nigdy, by w toku dyskusyi argumenty najjawniej oczywiste i elementarnie proste kogoś z przeciwników przekonały czy rozbroiły.

Co się zaś tyczy momentów przedmiotowych, sędzę, że niema myśliciela, któryby od założeń i wyników naukowej pracy nie wymagał odpowiednio pojętej powszechności, a nawet apodyktyczności, bez różnicy, czy obcował wiele z Kantem, czy ze sceptykami lub relatywizmem. Więc nie dla ogółu filozofów w ścisłym tego słowa znaczeniu, tylko dla nielicznej garstki fachowców, historyków filozofii czyli raczej historyków, systematyków i statystyków kultury, zainteresowanych etnicznie, trudny problem gatunkowych źródeł, bijących w Słowiańszczyźnie, problem wspólnych cech psychologicznych, logicznych, etycznych i t. p., wpływających na wybór i rozwiązanie filozoficznych tematów, stanowić może — jak to podnoszą rzecznicy Zjazdu — zagadnienie główne i najważniejsze zadanie. Tylko dla owych specjalistów zjazdu krajowe i plemienne będą ważniejsze i bardziej zajmujące od kongresów światowych. I tylko ze względu na ich swoiste interesy jedynie zjazd „gremialny” uchodziłby mógł za rzeczywiście udały. Ale dla filozofów w znaczeniu właściwym, dla epistemologów, logików, ontologów — logika czeska albo etyka serbska będą przedstawiały zawsze wartość przedewszystkiem ujemną, jako przykłady pewnej niedoskonałości, ułomności myślowej, których uświadomienie staje się cennym środkiem zapobiegawczym, aby czystą krynicę poznania od przypadkowych naleciałości uchronić. Jedna jest bowiem rzeczywistość i jedna o niej prawda.

Mimo powyższych zastrzeżeń nie śmiałybym się przeciwieć twierdzeniu Prof. Dr. Dvornikoviča, że filozoficzny Zjazd słowiański jest kulturalną potrzebą. Podkreśliwszy, że i ten Zjazd nie należałby do samego jądra naukowości, ale do jej, że tak powiem, marginaliów, byłbym nawet gotów na Zjazd pośpieszyć, aby przypatrzeć się i przysłuchać filozofom współplemiennym, chociaż zapewne

ani na chwilę nie opuszczałaby mnie świadomość, że na kongresie międzynarodowym spotkałbym mógł autorów, których poznanie silniej pociągałoby i podniecało indywidualną moją ciekawość anegdoty. Zetknięcie osobiste, prywatna wymiana zdań z wybitnymi myślicielami niewątpliwie ożywia tempo pracy i do dalszej zagrzewa. Byłbym jednak wprost niepokieszony, gdyby w rezultacie naszego zjazdu ktoś z uczestników stwierdził, że n. p. z mego „homogenizmu“ przeziara jakiś pierwiastek czy współczynnik rdzennie — polski. Zresztą i tacy przodownicy jak Bergson lub Husserl nie widzieliby chyba powodu do przesadnej radości, gdyby analiza porównawcza wykryła w ich twórcach n. p. stanowcze znamiona urodzonych — talmudystów.

Prof. Dr. Władysław Heinrich (Kraków):

Mojem zdaniem przed zjazdem filozoficznym słowiańskim powinien się odbyć zjazd ogólnonaukowy. Przebieg zjazdu naukowego ogólnego może zachęcić do tworzenia zjazdów specjalnych. Ważność takich zjazdów w pełni oceniam.

Prof. Dr. Tadeusz Kotarbiński (Warszawa):

Jestem w zasadzie za urządzeniem słowiańskiego zjazdu filozoficznego i za żywym udziałem Polaków w takim zjeździe.

Prof. Dr. Jan Łukasiewicz (Warszawa) przyłącza się do opinii P. Prof. Dr. Tadeusza Kotarbińskiego.

Dr. Ignacy Myślicki (Warszawa):

Już sam fakt, że Redakcja „Ruchu Filozoficznego“ zamieściła pod artykułem prof. S. Błachowskiego wezwanie do nadsyłania opinii, świadczy o wyczuciu niepewności, dalekiem od entuzjazmu. Istotnie takiemu entuzjastowi, żywionemu przez niektórych, można przeciwstawić chłodne zastanowienie się, którego nie uwodzą piękne w teorii widoki utworzenia jako „konieczności kulturalnej“ zarodka wszechsłowiańskiego *milieu* filozoficznego, mającego wzmocnić tętno życia filozoficznego w krajach słowiańskich. Zachodzą bowiem pytania: Czy istnieje jakaś odrębna wspólność w filozofii Polaków, Rosyan, Rusinów, Czechów, Serbów, Chorwatów, Słoweńców, Bułgarów i t. d.? Czy zjazd jest środkiem do poznania tej wspólności? Czy można wypełnić historyczną treścią wyrażenie „filozofia słowiańska“ i dążyć do wypełnienia go nową treścią bez stronniczości obcego rodzaju? Czy jednocześnie się filozofów słowiańskich ma inne podstawy prócz etnicznej, skoro drogi umysłowego rozwoju ich narodów były rozbieżne i jeszcze są, jak w dziejach i polityce, a „duch słowiański“ jest tak jednolity, jak zgodne są znaczenia jednobrzmiących niemal wyrazów niezliczonych (np. divadlo — dziwadlo, zapomnit' — zapomnieć)? Czy wszechsłowiański zjazd filozoficzny jest na tyle przygotowany przez wzajemne zainteresowanie, że mógłby służyć, podobnie jak zjazdy międzynarodowe, przekazywaniu sobie nawzajem swych oryginalnych zdobyczy filozoficznych, a nie innych, oraz osobistemu zbliżaniu się dla spółdziałania? Niepodobna odpowiedzieć: tak. Mimo to należy przewidywać, że taki zjazd się

odbędzie, skoro komuś zależy na zwołaniu go bądź z powodu niejasnych, ale szczerych, sugestyj ideowych, bądź z pobudek dobrze uświadomionych, ale ukrywanych, natury osobistej lub społecznej. Wobec tego następuje się pytanie, czy my, Polacy, mielibyśmy wziąć w nim udział. Sądzę, że tak, a to z wielu powodów, głównie dwóch. Po pierwsze dlatego, że nie należy wogóle sprzeciwiać się żadnym poczynaniom, lecz pozwalać im na wykazywanie swej wartości przez owocność. Po drugie dlatego, że nasza ostentacyjna nieobecność mogłaby być mylnie tłumaczona jako powodowana niechęcią polityczną, a nie niechęcią ku wtrącaniu polityki. A zatem jak mielibyśmy wystąpić? Odpowiem: ostrożnie. Utworzenie komitetu specjalnego, wystąpienie programowe, udział instytucyj przez swych delegatów i t. p. — to za wiele jak na niepewną imprezę, bo to obowiązuje. Niechaj uda się tam, kto chce — na wywiady. Dobrze byłoby, gdyby ktoś przedstawił materiał informacyjny o działalności filozoficznej w Polsce. Na drugi Zjazd, jeśli się odbędzie, stawimy się inaczej. A tymczasem możemy na następny polski zjazd filozoficzny zaprosić jako gości pobratymców słowiańskich, nawet utworzyć osobną sekcję, w której daliby się nam poznać ze swej działalności — to byłoby chyba pod wieloma względami lepsze, a mogłoby przy dobrej organizacyi najlepiej ujawnić, w jakiej mierze istnieje potrzeba urządzenia wszechsłowiańskiego zjazdu filozoficznego.

Prof. Dr. Witołd Rubczyński (Kraków):

Czyniąc zadość wezwaniu, ogłoszonemu w Nr. 9—10 „Ruchu Filozoficznego“, wyrażam zdanie, że słowiański zjazd filozoficzny mógłby się stać bardzo pożytecznym, a więc i pożądanym, dla postępu filozofii w obrębie każdego z pobratymczych narodów, ułatwiając im wzajemne poznanie dotychczasowych dorobków myśli i wzmagając zainteresowanie dla nich. Osobliwsze korzyści zapowiadałyby się zeń dla dopełnienia braków terminologii, które dają się dotąd odczuwać w polskiej literaturze filozoficznej, a — jak przypuszczam — i w innych słowiańskich. Niejeden wyraz innego języka słowiańskiego mógłby dzięki temu, że odpowiadają mu z reguły w każdym z tych języków źródłosłowy o znaczeniu mniej lub więcej pokrewnem, okazać się niespodzianie stosownym do oddania takiego pojęcia, które dotąd tylko zapomocą kombinacyi słów kilku dawało się uprzystępnić, albo też domagało się terminu, przejętego żywcem z łaciny, względnie z języków romańskich lub z angielskiego, a niemającego dotąd prawa obywatelstwa w naszym piśmiennictwie. Poza tem nie chcę wybijać otwartych drzwi dowodzeniem zbawienności krzyżowań i szerszych promieniowań wpływów kulturalnych.

Uważam jednak za niezbędny warunek owocności takiego zjazdu poprzednią, o ile możności, obfitą, wymianę wydawnictw i przyswojenie sobie przez dostateczną liczbę naszych pracowników filozofii bodaj po jednym z języków słowiańskich. Mogłyby wprawdzie pośredniczyć przy porozumiewaniu się języki takie, jak francuski i niemiecki, ale obawiam się, czy wrażenia i nastroje, wywołane tą koniecznością, nie odbiłyby się szkodliwie. Jest zaś jeszcze

i ta trudność, że wypada obecnie zachęcać naszych młodych adeptów filozofii do wyuczania się przedewszystkiem języków: angielskiego (wobec wspaniałego rozwoju filozofii w Anglii i w Stanach Zjednoczonych) oraz francuskiego — a do niezaniechania niemiecczyny. Kiedyż znajdzie ten młody adept lub adeptka czas na to wszystko, tembardziej zwłaszcza, że wiadomości rzeczowe są bez porównania ważniejsze od językowych, że w dodatku, mojem przynajmniej przekonaniem, bez znajomości greczyzny i łaciny studia filozoficzne chromają — a ponad tem wszystkim unosi się niebezpieczeństwo popadnięcia w werbalizm, gdy zbyt wiele uwagi poświęci się wyrażaniu tych samych sensów różnemi językami. Muszę wyznać, że nie widzę na razie sposobu wybrnięcia z tych kolizyj.

Muszę na zakończenie poruszyć szczegół natury lokalnej, który niewiadomo jak długo będzie stał na przeszkodzie wzięciu udziału w zjeździe prągskim przez profesorów, docentów i asystentów Uniwersytetu Jagiellońskiego. Mianowicie, dopóki władze czesko-słowackie nie cofną zarządzeń, odmawiających zaliczenia lat studyów, odbytych na naszej Wszechnicy przez Słowaków — nie mogą, w imię solidarności korporacyjnej, przybywać na Zjazd do Pragi osoby, związane bliżej z naszym Uniwersytetem.

Prof. Dr. Michał Sobeski (Poznań):

Godzę się zupełnie na wywody P. Prof. Błachowskiego w sprawie słowiańskiego zjazdu filozoficznego.

Prof. Dr. Władysław Witwicki (Warszawa):

Projekt zjazdu filozofów słowiańskich w Pradze nie bardzo mnie zachwyca. Nie umiem się oprzeć wrażeniu, że jest to akt polityczny o pozorach naukowych.

Przynależność rasowa, szczepowa, narodowa czy państwowa tego, który prawdy dochodzi, jest dla wartości jego pracy badawczej zupełnie obojętna sama przez się. Znaczenie ma tylko pośrednie; o tyle, że jedne państwa naukę i uczonego popierają, inne robią na nich oszczędności, inne tępią inteligencję jawnie.

Jeżeli jednak chodzi o metody i wyniki prac naukowych a tylko te kwestje wolno wynosić na forum zagraniczne, to zupełnie nie idzie o to, czy są słowiańskie, germańskie, czy romańskie. Zależy jedynie tylko na tem, czy metody są celowe a wyniki prawdziwe. Nie można na zjazdach ustalać słowiańskich metod ani słowiańskich wyników w zakresie nauk jakichkolwiek, a więc i nauk filozoficznych. Metody i wyniki badań są i powinny być międzynarodowe.

Uczyć się ich powinni wszyscy od wszystkich, ludzie od ludzi, bez względu na to, jakim językiem mówili przed wiekami ich półdzicy przodkowie, w którym wieku wyszli z okresu kamienia gładzonego, kto im samym zabrania dziś mówić własnym językiem a komu oni i tam dalej. Toteż potrzebne

i celowe są zjazdy naukowe międzypaństwowe oraz tańsze i łatwiejsze od nich zjazdy w obrębie poszczególnych państw.

Natomiast zjazdy germańskie, romańskie, słowiańskie czy ugrofińskie wydają się celowe raczej w zakresie językoznawstwa, etnografii, czy antropologii. Wogóle tam, gdzieby szło o zgromadzenie wielkiej liczby okazów i obserwacji dostępnych tylko na określonym terytorium szczepowem. Nauki filozoficzne nie mają nic wspólnego z terytorium i pochodzeniem szczepowem filozofów. Przedmiot ich również nie jest zamknięty granicami politycznymi, metody od nich nie zależą — więc nie widać osobliwych korzyści dla nauki ze zwoływania filozoficznych zjazdów szczepowych.

O kwestyach filozoficznych pomówić zawsze miło — nawet i między Słowianami — jednakże zjazd filozoficzny Słowian wydaje się tak samo sztucznym wytworem, jak byłby nim na przykład zjazd astronomiczny uczonych słusznego wzrostu, zjazd matematyków urodzonych w latach nieparzystych, albo geografów, którzy uzyskali rozwody. Raczej pojąć można zjazd „filozofów“ katolickich.

Dlatego sądzę, że zjazd ma znaczenie polityczne a pozory niby naukowe. Czy nasza obecność na nim byłaby pożądana ze względów politycznych, o tem niech rozstrzygają politycy.

Prof. Dr. Czesław Znamierowski (Poznań):

Popierając konkluzję praktyczną Prof. Błachowskiego w sprawie udziału Polaków w słowiańskim zjeździe filozoficznym, chciałbym dobitnie podkreślić konieczność tego, iżby polscy filozofowie wystąpili na zjeździe jako zbiorowość dobrze zorganizowana, nie zaś jako oddzielne, niezwiązane ze sobą jednostki, jak to miało miejsce na ostatnim zjeździe w Neapolu. Korzyści, płynące z udziału w zjeździe, są jasne i widoczne: udział w zjeździe, oczywiście, najliczniejszy, pozwoli wykazać stosunkowo znaczną produkcję filozoficzną polską w porównaniu z innymi narodami słowiańskimi, da okazyję do nawiązania stosunków osobistych, które mają tak wielkie znaczenie dla tworzenia się sądów w innych krajach o narodzie i jego kulturze, na czem nam musi zależeć. A przytem jest rzeczą niewątpliwą, że przyjęcie udziału w tym zjeździe nie będzie miało zupełnie charakteru politycznego.

SPRAWOZDANIA.

Dr. Kazimierz Ajdukiewicz. Główne kierunki filozofii w wyjątkach z dzieł ich klasycznych przedstawicieli. (Teoria poznania. — Logika. — Metafizyka). Lwów, Nakład i własność K. S. Jakubowskiego. 1923. Str. VIII. 284.

Książka ta usuwa jedną z przeszkód, które się piętrzą na drodze Polaka rozpoczynającego studia filozoficzne. Należałoby

je rozpoczynać w języku ojczystym; ale to właśnie jest niemal niepodobieństwem. Nie możemy się zdobyć na słownik filozoficzny, na wzór słowników Baldwina, Francuskiego Tow. Filozof., Eislera, Clauberga i Dubislava, bodaj H. Schmidta. Nie mamy dotąd polskiej historyi filozofii, zwłaszcza nowszej, choćby takiej jak Falckenberga, ale traktującej równomiernie myślicieli naszych i obcych. Brak nam też wstępu do filozofii, stojącego na poziomie

a

współczesnym i uwzględniającego najnowsze szkoły i kierunki; nie mogliśmy także do niedawna pochłubić się porządnie opracowanymi wypisami filozoficznymi.

P. Ajdukiewicz postanowił zaradzić w miarę możliwości przynajmniej niektórym z wymienionych braków. Jego książka jest wstępem do filozofii, połączonym z wypisami; dodany na końcu „indeks rzeczowy“ stanowi mały słowniczek terminów filozoficznych. Przytem rzecz jest przeprowadzona w ten sposób, że autor podręcznika nie referuje cudzych poglądów, jak czynią zwykle autorowie „wstępów“, lecz w obmyślonym przez siebie porządku wprowadza na scenę oryginalnych myślicieli we własnych osobach; oni przemawiają swymi słowami, on zaś trudniejsze miejsca tłumaczy, czasem dorzucając coś od siebie; całą zaś reprezentację poprzedza stosownym prologiem. Z podręcznikiem tego typu nie spotykałem się dotychczas; pomysł, jak się zdaje, jest nowy, szczęśliwy; a ponieważ połączyło się z nim wykonanie nadar staranne i umiejętne, powstała całość, której należy szczerze przyklasnąć. Książka p. Ajdukiewicza ma wartość przede wszystkim dydaktyczną; w charakterze solidnego podręcznika może być (i jest już) bardzo pożyteczna zarówno w uniwersyteckich proseminariach, jak przy nauczaniu propedeutyki filozoficznej w gimnazjach, zwłaszcza dla uczniowskich kółek filozoficznych. Znajdujemy w niej obfity materiał do dyskusyj oraz do ćwiczeń z logiki (np. fragment Gorgiasza). Inteligentny samouk mógłby także z nie małą korzyścią wziąć ją za przewodnika.

Tyle o charakterze i znaczeniu tego cennego wydawnictwa. Przyjrzyjmy się mu bliżej. Zauważymy naprzód, że to, co mamy obecnie, należy uważać za część pierwszą większej całości. P. Ajdukiewicz uznaje podział filozofii na teoretyczną i praktyczną (str. 26); otóż wydana przezeń książka jest wstępem tylko do teoretycznej filozofii. Przedmowa budzi nadzieję, że wydawca zamierza uzupełnić swą pracę przez dodanie części drugiej, poświęconej filozofii

b

praktycznej. Wtedy dopiero będzie możliwa ściślejsza i sprawiedliwsza ocena całego dzieła; gdy np. w postaci obecnej mógłby razić brak harmonii pomiędzy wiadomościami wstępnymi (str. 3 — 36), dotyczącymi również psychologii, etyki, estetyki, a doborem wyjątków w wypisach, to można mieć nadzieję, że się to wyrówna przez dodanie części drugiej. Zawsze zresztą najłatwiej będzie o zarzut, że to lub owo zostało pominięte¹⁾. Jednak, zanim się ten zarzut postawi, trzeba wziąć pod uwagę cel, jaki przyświecał wydawcy. Nie chodziło mu o kompletność historyczną, lecz o różnostronne oświetlenie pewnych wybranych zagadnień, ułożonych, ile się dało, systematycznie. Charakter książki zdecydował o układzie urywków: jest on rzeczowy, nieuwzględniający następstwa chronologicznego, tak, że autorowie współcześni przeplatają się ze starożytnymi. Tak np. w dziale poświęconym teorii poznania, zagadnienie probierza prawdy występuje w oświetleniu: „ojca filozofii nowożytnej“, dalej Jerzego Simmla, prof. Łukasiewicza, wreszcie starogreckiego sceptycyzmu i sofisteryi. Zestawienia takie, rzecz prosta, zaciekawiają, obserwacja zaś odmiennych stanowisk i ścierania się różnych poglądów (np. polemika J. St. Milla z Whewellem, Sigwarta z Millem, etc.), poucza czytelnika o istocie zagadnienia lepiej, przede wszystkim bezpośrednio, niż słuchanie opowiadania o tych stanowiskach i poglądach. Naturalnie, musimy przytem przewyciężyć niemałe trudności: jakież bogactwo ujęć, jaką różnorodność stylów, jak odmienne terminologie spotykamy u tylu różnojęzycznych myślicieli w przeciągu dwudziestu kilku stuleci! Tu jednak czuwa wydawca, spiesząc z uwagami i komentarzami. Są one niemal wszystkie wnikliwe i subtelne, w niewielu tylko miejscach budząc wątpliwości. Tak np. trudno mi się zgodzić z uwagą na str. 74 o istotnej jakoby odmienności poglądu fizyków współ-

¹⁾ Przy przeglądaniu tablicy synchronistycznej rzuca się w oczy przemilczenie w książce obu Baconów i Spinozy.

a

czesnych z jednej i Helmholtza z drugiej strony na rozgraniczenie pierwiastków podmiotowych i przedmiotowych naszej wiedzy i na zadanie nauk przyrodniczych. Zarówno Helmholtz jak Smoluchowski widzą je w odkrywaniu niezmiennych praw przyrody, obiektywnego, niezależnego od nas świata (Smoluchowski we „Wstępie ogólnym“ II t. Por. dla Sam. na str. 27, 7, 8..); uczonego polski podkreśla, że nie mamy podstawy do przyjmowania, że teorie naukowe odsłaniają istotę rzeczy, Helmholtz zaś także nie twierdzi, by istota rzeczy była poznawalna (choć poznawalne są pewne rzeczywiste stosunki), skoro mówi, że operujemy tylko znakami „czegoś“, przyczem znak może nie być wcale podobny do rzeczy, której jest znakiem. Co się zaś tyczy dążenia do eliminacji z obrazu świata cech „antropomorficznych“, Smoluchowski wyraźnie stwierdza je w nauce (l. c. str. 14), według zaś innego znakomitego fizyka współczesnego, M. Plancka, „cechą zmienną całego dotychczasowego rozwoju fizyki teoretycznej jest pewnego rodzaju usuwanie pierwiastków antropomorficznych“ (Acht Vorles. üb. theor. Physik etc., Lipsk 1910, str. 6). — W innym miejscu, na str. 145, napotykamy idealistyczną interpretację poglądów Kanta; interpretację taką uważam za mylną, czego zresztą tu nie mogę, oczywiście, uzasadnić. — Ale, jak już zaznaczyłem, opinie wątpliwe lub sporne zdarzają się w komentarzach p. Ajdukiewicza całkiem wyjątkowo. Wstęp jego pióra również nie budzi naogół zastrzeżeń. Jest zwięzły, jasny, informuje dokładnie; możnaby zaproponować pewne drobne tylko poprawki i dopełnienia, zwłaszcza w rozdziałku o zadaniach metafizyki; byłoby też zapewne wskazane odmienne ugrupowanie materyału.

Więcej zastrzeżeń budzić może sam układ książki. Byłaby pożądana zmiana kolejności rozdziałów — logika, [metodologia i teoria nauki], [psychologia poznawania], teoria poznania, metafizyka — a to z tej racji, że logika w znaczeniu ściślej- szym oddziela się coraz bardziej od grupy nauk filozoficznych, przechodząc do grupy

b

zawierającej nauki matematyczne¹⁾; proponuję przytem pewne rozszerzenie planu, sądząc, iż niektóre ważne działy logiki w znaczeniu obszerniejszem zasługiwałyby na wyodrębnienie i autonomiczne stanowisko w książce. Dobór i ugrupowanie zagadnień najlepiej się przedstawia w dziele logiki²⁾; w dziele teorii poznania brak przedstawicieli najnowszych kierunków; bardzo ubogo przedstawia się dział metafizyki, ponieważ najważniejsze zagadnienia mają być przeniesione do części drugiej. Sądzę, że z teoretycznego punktu widzenia niesłusznie — może jednak z tym dobrym skutkiem praktycznym, że uwypuklił się związek metafizyki z etyką, nie przez wszystkich jasno dostrzegany i uznawany. Przechodząc do wyboru autorów, można zakwestyonować pojmowanie zakresu terminu klasyka filozofii; czy należą tu np. znakomici przyrodnicy, którzy ubocznie tylko dali cenne zresztą przyczynki do teorii nauki lub metodologii? Nie znaczy to, abym wnosił o usunięcie z tej książki Helmholtza lub Smoluchowskiego, broń Boże! (dodałbym nawet chętnie innych przyrodników); zmieniłbym raczej tytuł książki. Sądzę natomiast, że można było zrezygnować z wyglądającej bardzo słabo „krytyki kantowskiej teorii poznania“ przez Russella, niewątpliwie tęższego logistyka niż filozofa (gdymby ten urywek koniecznie miał pozostać, możnaby go uzupełnić,

¹⁾ Prof. Kotarbiński wyraża to samo życzenie w swem sprawozdaniu, zamieszczonem w 3—4 z. XXVI roczn. „Przeglądu Filozof.“, wskazując na rzekome bliskie pokrewieństwo teorii poznania i metafizyki. Według mnie można i należy przeprowadzić pomiędzy teorią poznania a metafizyką wyraźną granicę, określając zarówno charakter jednej i drugiej (nauka — nienauka), jak przedmiot (poznawanie — istota „substancyjna“) i metodę (intelekt — „intuicyja“). Inna sprawa, że w wypisach filoz. może być nieraz trudno oddzielić urywki należące do teorii poznania od urywków z tego samego dzieła, należących do metafizyki. Np. Berkeley nie zdawał sobie sprawy z tego, że opuszcza grunt teorii poznania i puszcza się na fale metafizyki.

²⁾ A propos. P. Ajdukiewicz czyta p₁q „p albo q“ (str. 158); tymczasem w Warszawie słyszmy w tym wypadku „p lub q“. Trzeboby zgodzić się na jedno.

a

czerpiąc z innych prac tegoż autora, np. z rozdz. VIII. Problems of Philosophy). Byłoby też może lepiej, gdy chodzi o zapoznanie z pragmatystycznym kryterium prawdy, zastąpić Simmla przez F. C. S. Schillera lub Jamesa [Pragmatism, wykład VI; artykuły: Mind (1904, 5), Journ. of Philos., Psych. and Sc. Methods (1907, 8), Philos. Review (1908) i in.]. Ale to są rzeczy mniejszej wagi. Na jedno zgodzić się absolutnie nie mogę: na zaliczenie Macha do metafizyków! Nietylko dlatego, że ten autor z takim naciskiem podkreśla swoje stanowisko anty-metafizyczne, ale, że istotnie Mach nie wprowadza w żadnej postaci pojęcia substancji, tembardziej pojęcia istoty rzeczy, lecz ogranicza się do opisu danej nam bezpośredniości, stojąc konsekwentnie na stanowisku pozytywizmu. „Elementy“ Macha wcale nie są identyczne z treściami świadomości — i dlatego Macha nie można wogóle uważać za idealistę i zestawiać z Berkeleyem (str. 249). Dalej, Machowi wcale nie chodzi o to, co naprawdę istnieje, a co nie istnieje; stara się on tylko wykazać, że dla celów możliwie najbardziej ekonomicznego opisu jest zbędne przyjmowanie niezależności i samodzielności kompleksów ABC.... Wywody Macha należy rozumieć metodologicznie, jak on je rozumiał, a nie metafizycznie; przeciwko takiej interpretacji w wielu miejscach wyraźnie się zastrzega, np. w „Erkenntnis und Irrtum“, wydanie 3 (1917), str. 13 („Meine Aufgabe ist keine philosophische, sondern eine rein methodologische“). Lepiej nadawałby się do działu metafizyki jakiś charakterystyczny wyjątek z prac innego przyrodnika, Ostwalda („energia“ jako jedyna substancja).

Obcując z książką p. Ajdukiewicza stwierdzam raz jeszcze, że l'appétit vient en mangeant. Nietylko chciałbym ujrzeć jak najprędzej część drugą „Głównych kierunków....“; budzą się jeszcze dwa inne dezyderaty. Naprzód sądzę, że byłoby bardzo potrzebne opracowanie na wzór tej książki podobnych, ale bardziej specjalnych antologij, któreby zastąpiły tymcza-

b

sem całkowite przykłady wielu dzieł oryginalnych, szczególnie nowszych i najnowszych, ponieważ na systematyczne tłumaczenie i wydawanie takich dzieł nieprędko jeszcze zapewne zdobywać się będziemy mogli; natomiast bez większych trudności możnaby wydać po polsku np. wybór z pism (książek i artykułów) szkoły Husserla, bądź neo-realistów anglo- amerykańskich, bądź współczesnych epistemologów francuskich (Brunschvicg, Meyerson i in.), dający dokładne pojęcie o każdym z tych aktualnych kierunków¹⁾. Drugi dezyderat jest następujący. Chociaż wstęp do filozofii opracowany przez p. Ajdukiewicza może narazie skutecznie zastępować wypisy filozoficzne, przydałyby się także specjalne wypisy historyczne, które winnyby objąć w układzie chronologicznym najważniejsze i najcharakterystyczniejsze wyjątki z klasycznych dzieł filozofów wszystkich czasów (teorya poznania, metafizyka, etyka), podając najlepiej tekst oryginalny obok przekładu polskiego. Takie wypisy przydałyby się także specjalistom, poszukującym nieraz bezskutecznie znanego sobie dzieła, aby sprawdzić jakiś szczegół.

Zamieszczone w książce przekłady z języków obcych — sądząc z wyjątków na wrywki sprawdzonych — są nadzwyczaj staranne. Usterki językowe wskazał już w swem sprawozdaniu prof. Kotarbiński, więc do tej sprawy nie powracam.

Resumując, podkreślam raz jeszcze, że polska literatura filozoficzna pozyskała dzięki p. Ajdukiewiczowi podręcznik bardzo pożyteczny; wydawcy, autorowi i tłumaczowi w jednej osobie oraz jego współpracownikom słusznie się przeto należy uznanie i wdzięczność głęboka.

Bolesław Gałczyński (Warszawa).

Paul Masson-Oursel. Esquisse d'une histoire de la philosophie indienne. Paul Geuthner, Paris, 1923. Str. 314.

¹⁾ Znam podobne wydawnictwo rosyjskie, które ukazywało się przed wojną, pod redakcją M. Losskiego i E. Radłowa pod ogólnym tytułem „Nowyja idei w filozofiji“ (ok. 18 tomików). Por. „Quellenhandbücher der Philosophie“ (A. Liebert, Pan-Verlag).

a

Upředzenie, które swojego czasu zwalczać musiał M. Straszewski, jakoby filozofia zaczynała się od Thalesa a kończyła na Heglu, dzisiaj należy już do przeszłości: nikt też nie będzie kwestyonował doniosłości studyów nad filozofiami Wschodu wogóle, nad filozofią indyjską w szczególności. „Esquisse d'une histoire de la philosophie indienne“ Masson-Oursel'a nie zawiera wprawdzie dla specjalisty szczegółów nowych, spełni jednak w zupełności swoje zadanie jako płynnie i jasno napisany podręcznik dla tych wszystkich, którzy — nie będąc indologami — zechcą w ogólnych zarysach zapoznać się z zagadnieniami filozofii indyjskiej. Książka oparta jest na solidnej podstawie filologicznej i naogół wiernie odzwierciedla obecny stan badań. Jedyne rozdziały o Buddhaiźmie (zwłaszcza rozdz. V „La pensée bouddhique mahâyâniste“) wymagają zasadniczych korektur, jak zresztą wszystkie opracowania, które nie zdołały uwzględnić jeszcze rezultatów znakomitej monografii O. O. Rosenberga „Problemy buddijskiej filozofii“ Petrograd, 1918. Sam fakt poświęcenia Mahâjânie obszernego rozdziału zasługuje na uznanie: jeszcze bardzo niedawno zwykło się filozofię tak zwanego „północnego Buddhaiźmu“ traktować jako zniekształcenie i degenerację „pierwotnych“ nauk. Filozoficznej i historycznej doniosłości szkół mahâjânistycznych naogół należycie nieoceniano.

Pozatem praca Masson-Oursel'a ma jeszcze inne zadanie, które autor (str. 6) charakteryzuje jako „l'essai, si provisoire soit-il, de déterminer, sans forcer les données de fait, ce que nous appellerions volontiers avec Cournot »l'enchaînement fondamental« des idées sur lesquelles a vécu l'Inde speculative“. Wypada od razu podkreślić, że, jeśli chodzi o historię filozofii indyjskiej, takie sformułowanie zadania jest faktycznie jedynie możliwym sformułowaniem. Chwila, w której indologia mogłaby dać compendium dziejów myśli filozoficznej w Indyach — coś w rodzaju „Die Philosophie der Griechen“ Zeller'a — nie nadeszła jeszcze i nie prędko nadejdzie.

b

Materyałów posiadamy wprawdzie już teraz bardzo dużo, ale prawie zupełny brak ściślejszych danych chronologicznych stoi na przeszkodzie. Uwzględnić również wypada swoiste cechy tradycji indyjskiej. Autor słusznie podkreśla (str. 9), że systematy indyjskie rozwijają się nie w kolejnym następstwie, ale równolegle: najstarsze nie przestają istnieć obok najmłodszych, przy czem te ostatnie zawsze nawiązują do uznanego autorytetu nieraz o całe stulecia wcześniejszych kanonów. Stąd nowe trudności dla historyka. Ostatecznie nie pozostaje nic innego, jak zastąpić naturalny porządek chronologiczny konstrukcyjnym schematem — syntetyzującą, a przez to samo już poniekąd historyzoficzną interpretacją filologicznych faktów.

Masson-Oursel explicite takiego schematu nie formułuje. Niemniej przeto ogólny schemat dla rozwoju filozofii indyjskiej jest w dyspozycji książki dość wyraźnie zarysowany, aby móc go w paru słowach referować bez obawy podsuwania autorowi myśli, których nie chciał wyrazić. Najstarsza filozofia indyjska krystalizuje się na podłożu hymnów Rig-Wedy i Atharwa-Wedy, liturgicznych traktatów Brâhmanów i „Ksiąg Leśnych“ — Âranjak. Jest to filozofia par excellence kapłańska, hieratyczna, — oficjalna filozofia kasty Brahmanów. Jednocześnie od najdawniejszych czasów rozwijają się kierunki niebrahmanistyczne: po części wprost w sferze kultury wedyjskiej drogą powolnej infiltracji elementów ludowych, po części poza tą sferą, na terenach nie opanowanych jeszcze ostatecznie przez Brahmanizm. W sofistyce, w materyaliźmie, wreszcie w konkurencyjnym dla rytualizmu wedyjskiego typie ascetycznych i kontemplacyjnych praktyk Jogi odzwierciedla się proces powstawania „heterodoksyjnego“ (nb. tylko po części „świeckiego“) intelektualizmu. (Por. str. 45 i nast. „Intervention de facteurs non brahmaniques: sophistes, matérialistes, Yogins“). Ale Brahmanizm zawsze wykazywał niezwykłą elastyczność i zdolność wchłaniania najbardziej obcych elementów. W najstarszych Upaniszadach kierunki „nie brahma-

a

nistyczne" zostają zasymilowane i odpowiednio przetworzone. W ten sposób powstaje jako pierwsza brahmanistyczna synteza metafizyka lub raczej, jak słusznie zaznacza autor (str. 55): cały szereg metafizyk, grupujących się dookoła nauki o Brahmanie i Atmanie. Odtąd rozwój filozofii indyjskiej przebiega według tej samej formuły: Znowu wyłaniają się nowe heterodoksje: teistyczne sekciarstwo, Dżajнизм i wreszcie Buddhaizm. I znowu powtarza się proces powolnej i stopniowej adaptacji i transformacji w ramach brahmanistycznego tradycjonalizmu. Najpierw zostają wchłonięte elementy ludowych kultów teistycznych (Prawo Manu, Mahābhārata, Purāny): jest to jednocześnie jak gdyby druga reakcja Brahmanizmu. Mahājānistyczny Buddhaizm rozwija się przez kilka stuleci dalej, w końcu zostaje wyparty z właściwych Indyj nie wskutek prześladowań, ale właśnie dzięki okoliczności, że jego zasadnicze idee (teoria podwójnej prawdy, pojęcie māji) znalazły dostęp do najbardziej brahmanistycznego systemu: do nauk Wedānty w interpretacji Gandapādy i Śānkary. Śūtry sześciu klasycznych systemów, które w tym okresie zostają ostatecznie zredagowane, możemy uważać za trzecią (i ostatnią) syntezę Brahmanizmu. Fakt, że mamy tutaj do czynienia z sześcioma systemami, nie zmienia zasadniczo postaci rzeczy: „La métaphore sur laquelle repose la Monadologie s'appliquerait ici avec justesse: chaque système est une »vue«, darśana, sur l'ensemble de l'intellectualité indienne, aperçue sous un biais particulier; et ces »vues«, toutes indépendantes, néanmoins se correspondent par la réalité qu'elles expriment, la même pour toutes, et à chaque moment de leur histoire" (str. 158).

Cały rozwój filozofii indyjskiej sprowadza się zatem do ustawicznego wyrównywania ustawicznie odnawiającej się antytezy pomiędzy tradycją brahmanizmu i elementami heterodoksyjnemi. W tym procesie jest coś z dyalektyki Hegłowskiej, albowiem każda nowa synteza staje się faktycznie tezą dla nowej antytezy i t. d.

b

Nie wdając się w szczegóły filologiczne, które obchodzić będą tylko fachowca indologa, możemy z góry zaznaczyć, że tego rodzaju „vue d'ensemble sur l'évolution" ma swoje racye, że podkreśla w rozwoju filozofii indyjskiej pewien dla jej zrozumienia nader zasadniczy moment, jednym słowem, że daje faktycznie jedną z wielu możliwych formuł dla „enchaînement fondamental des idées". Niemniej wszakże jest to synteza raczej socyologiczna niż filozoficzna, podobnie jak i pojęcie Brahmanizmu jest pojęciem socyologicznym, ściślej mówiąc pewnym socyologicznym „typem" (intelektualizmu) i niczem więcej. (Por. Max Weber „Gesammelte Aufsätze zur Religionssoziologie“, II Teil „Hinduismus und Buddhismus"). Historyk filozofii oczywiście może posługiwać się schematem socyologicznym, ale ostateczną syntezę, o ile stawia sobie takie zadanie, musi osiągnąć na innej zgoła płaszczyźnie. W książce Masson-Oursel'a spotykamy cały szereg bardzo trafnych spostrzeżeń i uwag, ale głębszej analizy, a przez to samo i syntezy rozwoju filozoficznych zagadnień w Indjach nie znajdujemy. Jest to jedyny zarzut, jaki recenzent może uczynić tej pozatem niewątpliwie cennej pracy. Prawdziwie „filozoficzna" historia filozofii indyjskiej jeszcze nie istnieje. Ale czyż jest inaczej w dziedzinie historii filozofii greckiej, średniowiecznej lub nowoczesnej?

Stanisław Schayer (Warszawa).

H. Swoboda. Otto Weiningers Tod. Wien, Heller, 1923. Str. 119.

Tytuł powyższej książki tylko w części obejmuje jej treść. W związku z psychologiczną analizą samobójstwa Weininger'a zawiera ona oryginalne przyczynki do teorii naukowej twórczości wogóle. Autor, docent wiedeńskiego Uniwersytetu, znany ze swych prac o peryodyczności w sferze zjawisk psychicznych, analizując genezę paradoksalnego dzieła Weininger'a „Płeć i charakter“, rozwija godną uwagi teorię o dwóch zasadniczych rodzajach powstawania prac naukowych: organicznem i mechanicznem powstawaniu.

a

Dla organicznego powstania dzieła jest rzeczą istotną, według autora, żeby wszystkie myśli, tworzące dany systemat, przychodziły jako pomysły (Einfälle) zupełnie spontanicznie, jak grupy komórek w powstającym organizmie — z wewnątrz, a nie z zewnątrz.

Powstawanie mechaniczne ilustruje się najlepiej przez tak zwaną twórczość, działającą w snach. Istotą tej odrębnej siły, która — według autora — zasadniczo różni się od twórczości genialnej, polega na tem, że kilka wyobrażeń lub grup wyobrażeń, które się przypadkowo spotykają w umyśle, przystosowują się do siebie, tworząc całość, mającą pewien sens. Freud (zob. „Traumdeutung“) mówi tu o „tworach kompromisowych“, Swoboda o „prawie największego sensu“. Otóż, według autora, bardzo rozpowszechniony jest rodzaj produkcji naukowej, opartej na łączeniu się myśli, zupełnie niepokrewnych, które zostają świadomie lub nieświadomie przystosowane do siebie i często dają nawet świetny, napozór, uderzający nowotwór, który jednak nie ma więcej wartości poznawczej, niż nasze sny. Ma on raczej charakter dowcipu (Witz), a nie poznania.

Autur wykazuje takie mechaniczne powstawanie w dziele Weininger'a z jego paradoksalną ideą zasadniczą negacji kobiety.

Książka daje do myślenia i zasługuje na uwagę zarówno piszących jak i krytyków.

Edmund Erdman (Łuck).

PRZEGLĄD CZASOPISM.

I.

Przeгляд filozoficzny XXVII (1924). 3.—4.

Aleksander Skórski: Krytycyzm Kanta wobec zagadnień życia. Str. 131—145. — *Adam Zółtowski*: Kantius Platonius. Str. 146—157. — *Adam Zieleniński*: Geneza i charakterystyka kandyzmu polskiego. Str. 158—167. — *Adam Krokiewicz*: Przestrzeń i czas u Epikura. Str. 168—209. — *Wiktor Wąsik*: Studya nad scho-liami do Etyki Nikomachejskiej (Formacya komentarzy Sebastjana Petrycego z Pilzna) c. d, Str. 210—229. — *Marya z Niedźwieckich Ossowska*: Ontologia Bertranda Russell'a. Str. 230—254.

II.

Kwartalnik filozoficzny III (1925) I.

J. Kodisowa: Teorya poznania Hansa Corneliusa. Str. 1—28. — *S. Metallman*: Filozofia przyrody i teorya poznania A. N. Whiteheada. (Dokończenie). Str. 29—61. — *Włodzimierz Szyłkarski*: Rzut oka na rozwój spekulacji ontologicznej. Str. 62—103.

III.

Scientia. XIX (1925). I. 2. 3.

Francesco Severi: Elementi logici e psicologici dei principi di relatività. Str. 1—10. — *Oliver Lodge*: Matter and energy. Str. 11—14. — *Francesco Severi*: Esame delle obiezioni d'ordine generale contro la relatività del tempo. Str. 77—86. — *Noël Paton*: Vitalism. Str. 97—106. — *Gustav Mie*: Das Problem der Materie und die Relativitätstheorie. Str. 149—156. — *C. Ranzoli*: Sulla pretesa limitazione dei sensi. Str. 167—178.

IV.

Mind XXXIV (1925). 133.

A. E. Taylor: F. H. Bradley. Str. 1—12. — *James Ward*: Bradley's doctrine of experience. Str. 13—38. — *G. F. Stout*: Bradley on truth and falsity. Str. 39—54. — *G. Dawes Hicks*: Mr. Bradley's treatment of nature. Str. 55—69. — *C. Lloyd Morgan*: Emergent evolution. Str. 70—74. — *F. C. S. Schiller*: Instrumentalism and idealism. Str. 75—79. — *T. Case*: The development of Aristotle. Str. 80—86.

V.

The Journal of philosophy. XXI (1924). 24. 25. 26.

Alexander A. Jascarevich: The idea of continuity in the history of psychology. Str. 645—663. — *E. R. Guthrie*: Purpose and mechanism in psychology. Str. 673—681. — *Rexford Guy Tugwell*: Economics and ethics. Str. 682—690. — *James H. Leuba*: The immediate apprehension of God according to William James and William E. Hocking. Str. 701—712.

The Journal of philosophy. XXII (1925). I.—4.

Brand Blanshard: Francis Herbert Bradley. Str. 5—15. — *C. J. Ducasse*: The non-existence of time. Str. 16—20. — *George S. Fullerton*: „Things“. Str. 29—36. — *Edward Chace Tolman*: Behaviorism and purpose. Str. 36—42. — *Herbert W. Schneider*: The twenty-fourth annual meeting of the Eastern Division of the American Philosophical Association. Str. 42—48. — *Mary Evelyn Clarke*: Valuing and the quality of value. Str. 57—75. — *Clifford L. Barrett*: Personality as a category. Str. 75—80. — *W. B. Mahan*: Social interpretations of ethics. Str. 85—94. — *Wilson D. Wallis*: Is purpose only mechanism imperfectly understood? Str. 94—98.

VI.

Revue de métaphysique et de morale. XXXI (1924). 4.

b

Emile Boutroux: Exposition de la doctrine de Spinoza sur la liberté. Str. 505—542. — *A. Spaier*: Bonnes moeurs et autonomie. Str. 543—576. — *Jean Nicod*: Les relations de valeurs et les relations de sens en logique formelle. Str. 577—583. — *Georges Davy*: Le problème de l'industrialisation de l'Etat. Str. 599—641.

Revue de metaphysique et de morale. XXXII (1925). 1.

Maurice Fréchet: L'analyse générale et les ensembles abstraits. Str. 1—30. — *Emile Boutroux*: Travaux d'école normale (fin). Str. 31—52. — *C. de Waard*: Les objections de Pierre Petit contre le „Discours“ et les „Essais“ de Descartes. Str. 53—89. — *Emile Bréhier*: La pensée grecque, d'après M. Léon Robin. Str. 91—96. — *M. Foucault*: Plaidoyer pour la psychologie scolaire. Str. 97—110. — *C. Bouglé*: Autour de la philosophie du travail. Le testament de Gabriel Séailles. Str. 111—122. — *Emmanuel Leroux*: Souvenir du Congrès de Naples. Str. 123—135. — *Jeanne Jacob*: A propos de la morale de M. Loisy. Str. 137.

VII.

Revue philosophique de la France et de l'Etranger. (1925). 1. 2.

Étienne Rabaud: Les phénomènes de convergence en biologie. Str. 5—40. — *Louis Basso*: Induction technique et science expérimentale. Str. 41—76. — *Antoine Roux*: Le raisonnement par récurrence; la nécessité et nouveauté en mathématiques. Str. 77—92.

VIII.

Logos. Rivista internazionale di filosofia. VII (1924).

Ludovico Limentani: Il positivismo. Str. 1—38. — *Amato Masnovo*: Il neotomismo in Italia dopo il 1870. Str. 39—53. — *Adolfo Levi*: L'idealismo critico in Italia. Str. 54—72. — *Mariano Maresca*: Il neo-criticismo in Italia. Str. 73—105. — *Galvano Della Volpe*: Il neohegelismo italiano. Str. 106—120. — *E. Paolo Lamanna*: Il realismo psicologicistico nella nuova filosofia italiana. Str. 121—153. — *Michele de Franchis*: L'estetica delle matematiche. Str. 155—178. — *Antonio Banfi*: Il naturalismo romantico del Guyau e le correnti del pensiero contemporaneo. Str. 179—196. — *Luigi Valli*: Per la Croce e l'Aquila di Dante. Str. 197—226. — *Nicola Abbagnano*: Il problema dell' arte. Str. 227—246. — *Hans Much*: L'essenza della vita. Str. 255—269. — *Enrico Parese*: Forza e diritto (Note critiche). Str. 270—275. — *Hans Cornelius*: Filosofia dell' arte e storia dell'arte. Str. 276—281. — *J. Evola*: Sul sistema del „Tantra“. Str. 282—286. — *Nicola Abbagnano*: Il problema dell' arte. Str. 287—327. — *Cesare Ranzoli*: La prova causale della realtà esteriore. Str. 328—341. — *Cordelia Capone*: La teoria della sensazione in Plotino. Str. 342—357.

IX.

The British Journal of psychology. General Section. XIV (1923/24). 3. 1).

(I) *G. H. Thomson*; (II) *Ed. Claparède*; (III) *L. L. Thurstone*: The nature of general intelligence and ability. — (I) *J. Drever*; (II) *E. Jones*: The classifications of the instincts. — *W. Köhler*: The problem of form in perception. — *K. Koffka*: The perception of movement in the region of the blind spot. — *M. Gopalaswami*: „Intelligence“ in motor learning. — *T. H. Pear*: Imagery and mentality. — *H. M. Wells*: A note on the psychological significance of the psychogalvanic reaction.

The British Journal of Psychology. General Section XV. 1. 2.

Charles Fox: A study in preperception. — *C. Spearman and K. Holzinger*: The sampling error in the theory of two factors. — *L. W. Jones*: A note of the correlations of sums. — *A. K. Ikin, T. H. Pear and R. H. Thouless*: The psycho-galvanic phenomenon in dream analysis. — *J. H. Wilson*: Comparison of certain intelligence scales. — *W. H. Winch*: Should poems be learnt by school-children as „Wholes“ or in „Parts“? — *H. Banister*: A further note on the phase effect in the localization of sound. — *Paul R. Farnsworth*: Notes on the pitch of a combination of tones. — *G. W. Allport*: Eidetic imagery. — *G. D. Hicks*: On the nature of images. — *K. Koffka*: Introspection and the method of psychology. — *R. R. Dobson*: An investigation of group intelligence. — *P. L. Gray and R. E. Marsden*: The constancy of the intelligence quotient—further results. — *A. M. Bodkin*: The relevance of psycho-analysis to art-criticism. — *G. Révész and J. F. Hazewinkel*: The didactic value of lantern slides and film.

X.

Zeitschrift für Psychologie. XCVI (1925). 5.—6.

Walter Ehrenstein: Versuche über die Beziehungen zwischen Bewegungs- und Gestaltwahrnehmung (1. Abhandlung), Str. 305—352. — *G. Skubich*: Experimentelle Beiträge zur Untersuchung des binokularen Sehens, Str. 353—399. — *Sophie Belaiew-Exemplarsky*: Über die sogenannten „hervortretenden“ Farben. Str. 400—429.

XI.

Rivista internazionale di filosofia del diritto. IV (1924). 3. 4.

Julius Binder: Stato e società nella moderna filosofia politica. Str. 205—243. — *Mario Manfredini*: La fase sociale del diritto di proprietà. Str. 244—263. — *Wilhelm Sauer*: Il presente e l'avvenire della filosofia del diritto in Germania. Str. 264—270. — *Francesco Orestano*: Ancora dei principj generali di diritto. Str. 271—280. — *Antonio Pagano*: Postilla. Str.

¹⁾ Nr. 4 tomu XIV nie doszedł rąk Redakcyi.

a

281—285. — *Nicola Stolji*: La tutela della proprietà scientifica. Str. 286—299. — *Ferruccio Pergolesi*: Il diritto del lavoro come diritto libero. Str. 300—305. — *Giorgio del Vecchio*: Roberto Vacca (1876—1924). Str. 337—339. — *Hans Kelsen*: Diritto pubblico e privato. Str. 340—357. — *Lorenzo Mossa*: Nuove correnti sulle nozioni di diritto soggettivo, soggetto di diritto e illiceità. Str. 358—374. — *Fritz Sander*: Sui compiti di una teoria realistica del diritto. Str. 375—381. — *Gabriele Faggella*: I limiti della potestà legislativa. Str. 382—397. — *Felice Battaglia*: Marsilio da Padova e il „Defensor pacis“ (1324). Str. 398—417. — *Vinzenzo Ragusa*: La giurisprudenza come fonte di diritto. Str. 418—426. — *Antonio Pagano*: Il problema della scuola. Str. 327—437.

Rivista internazionale di filosofia del diritto. V (1925) 1.

Pietro Bonfante: Ordini liberi e forze conservative. Str. 1—6. *Gregor v. Glasenapp*: Machiavelli e machiavellismo. Str. 7—23. — *Luigi Tripicione*: L'equità nel diritto. Str. 24—48. — *Emilio Betti*: Metodica e didattica del diritto secondo Ernst Zitelman. Str. 49—85. — *Vinzenzo Miceli*: La completezza dell'ordinamento giuridico. Str. 86—101. — *Antonio Pagano*: Scienza pura e scienza integrale del diritto. Str. 102—106. — *Filippo Grisignini*: Il prammatismo nel diritto penale. Str. 107—112.

XII.

Revue néoscholastique de philosophie. XXVI (1925) 5.

L. Noël: Le réel et l'intelligence. Str. 5—28. — *Jacques Leclercq*: Le devoir d'altruisme. Str. 29—60. — *R. Feys*: La transcription logistiqua du raisonnement (suite et fin). Str. 61—86. — *R. Kremer*: Bulletin d'épistémologie. Str. 87—102.

XIII.

Rivista di filosofia neo-scolastica. XVI (1924) 5.—6.

Agostino Gemelli: L'unità del mondo cristiano nel medio evo. Str. 345—355. — *Francesco Olgiati*: Il misticismo di Michele Molinos. Str. 356—366. — *Amato Masnovo*: I primi contatti di S. Tommaso con l'averroismo latino. Str. 367—375. — *Paolo Rossi*: La massa dell'energia e la negazione della materia. Str. 376—393. — *Casotti*: L'anima della pedagogia. Str. 394—408. — *Anton Hilckman*: Un'epoca novella per la filosofia cattolica in Germania? Str. 409—416. — *Gustavo Bontadini*: Le polemiche dell'idealismo. Str. 417—430.

ZAPISKI BIBLIOGRAFICZNE.

a) Prace polskie.

Filozofia wogóle.

Zieleńczyk Adam. Filozofia. [Recenzja zbiorkowa wydawnictw z r. 1923]. — Przegląd humanistyczny, Warszawa, II (1924). 4. str. 309—319.

b

Moszczański A. Propedeutyka filozoficzna w gimnazyach. — Ogniwo 1925, Nr. 1.

Wydania dzieł.

Abramowski E. Pisma. Pierwsze zbiorowe wydanie dzieł treści filozoficznej i społecznej. W opracowaniu i z przedmową Konstantego Krzeczковского. Tom I. Warszawa, Związek Polskich Stowarzyszeń Spożywczych, 1924, str. 413.

Historia filozofii.

Szytkarski Włodzimierz. Rzut oka na rozwój spekulacji ontologicznej. — Kwartalnik filozoficzny, Kraków, III (1925). 1. str. 62—103.

Monografie o filozofach.

Kodisowa J. Teoria poznania Hansa Corneliusa. — Kwartalnik filozoficzny, Kraków, III (1925). 1. str. 1—28.

Krokiewicz Adam. Przeszczeń i czas u Epikura. — Przegląd filozoficzny, XXVII (1924). 3—4. str. 168—209.

Skórski Aleksander. Krytycyzm Kanta wobec zagadnień życia. — Przegląd filozoficzny, XXVII (1924). 3—4. str. 131—145.

Zieleńczyk Adam. Geneza i charakterystyka kantyzmu polskiego. — Przegląd filozoficzny, XXVII (1924). 3—4, str. 158—167.

Żółtowski Adam. Kantius Platonius. — Przegląd filozoficzny, XXVII (1924). 3—4. str. 146—157.

Wąsik Wiktor. Studya nad scholiami do Etyki Nikomachejskiej. (Formacya komentarzy Sebastjana Petrycego z Pilzna). C. d. — Przegląd filozoficzny, XXVII (1924). 3—4. str. 210—229.

Ossowska z Niedźwieckich Marya. Ontologia Bertranda Russell'a. — Przegląd filozoficzny, XXVII (1924). 3—4, str. 230—254.

Schlager Benjamin Dr. Spinoza. Zdjęcia z duszy heretyka. Kraków, „Wiedza i Sztuka“, 1924, str. 250.

Karbowiak Antoni. Z rozmyślań nad Chowańną Trentowskiego. — Przyjaciel szkoły, Poznań, IV (1925). 3. str. 65—72.

Metallman J. Filozofia przyrody i teoria poznania A. N. Whiteheada. (Dokończenie). — Kwartalnik filozoficzny, Kraków, III (1925). 1. str. 29—61.

Teoria poznania.

Ingarden Roman. O pytaniach essentialnych. — Sprawozdania Towarzystwa Naukowego we Lwowie, IV (1924). 3. str. 119—135.

Metafizyka.

Lutostawski Wincenty. Spirytualizm jako pogląd na świat. — Przegląd warszawski, IV (1924). 39. str. 310—324.

Psychologia.

Joteyko J. O celach i zadaniach Koła psychologicznego. — Biuletyn Koła Psychologicznego, Warszawa, I (1924/25), 1. str. 1—5.

a

Kaczyńska M. Instytut J. J. Rousseau w Genewie. — Biuletyn Koła Psychologicznego. Warszawa, I (1924/25) 1. str. 31—33.

Joteyko J. Nauki psychologiczne w Państwowym Instytucie Pedagogicznym w Warszawie. — Odbitka z Rocznika Pedagogicznego, Tom II. Warszawa, Książnica-Atlas, 1924, str. 15—48.

Grzegorzewska M. O znaczeniu diagnostycznym ilorazu inteligencji. — Biuletyn Koła Psychologicznego, Warszawa, I (1924/25). 1. str. 14—16.

Joteyko J. O metodzie testów umysłowych. — Biuletyn Koła Psychologicznego, Warszawa, I (1924/25). 1. str. 16—18.

Szuman Stefan Dr. Higjena pracy umysłowej. — Przyjaciel szkoły, Poznań, IV (1925). 1. str. 10—14; 2. str. 40—48; 3. str. 79—85.

Pniewski Wł. Osobnicze cechy językowe w doborze wyrazów. — Język Polski, Kraków, X (1925). 1. 2. str. 40—51.

Reszke M. Psychologiczne podstawy zaprawy sportowej. Warszawa, Gebethner i Wolf, 1924.

Dzierżbicka W. Przyczynek do psychologii nauczyciela wychowawcy. — Biuletyn Koła Psychologicznego, Warszawa, I (1924/25) 1. str. 6—9.

Mystakowski Zygmunt. Co to jest „talent pedagogiczny“? — Ruch pedagogiczny, Kraków, XII (1925). 1—2. str. 13—21.

Znaniecki Floryan. Szkice z socjologii wychowania. III. — Ruch pedagogiczny, Kraków, XII (1925). 1—2. str. 1—13.

Mirski Józef Dr. Psychoanaliza a pedagogia. — Ruch pedagogiczny, Kraków, XII (1925). 1—2. str. 21—32.

Dąbrowski P. Z. O uświadomienie zawodowe uczniów seminarjów nauczycielskich. — Biuletyn Koła Psychologicznego, Warszawa, I (1924/25). 1. str. 29—31.

Studencki S. M. Stosunek dzieci do samych siebie. Przyczynek do badań eksperymentalnych nad „introcepcją“ W Stern'a. — Biuletyn Koła Psychologicznego. Warszawa, I (1924/25). 1. str. 18—29.

Dąbrowski P. Z. Współczynnik ponogeniczny (zmęczeniuowy) przerw międzylekcyjnych określony metodą punktowania. — Biuletyn Koła Psychologicznego, Warszawa, I (1924/25). 1. str. 9—14.

Ziemiński Zygmunt. Organizacja uczuć. IV. — Szkoła powszechna, Warszawa, V (1924). 4. str. 231—253.

Etyka.

Biegański Wł. Myśli i aforyzmy o etyce lekarskiej. Wyd. II. z przedmową Wł. Szumowskiego, prof. Uniw. Jagiell. Częstochowa, Gmachowski, 1924, str. 103.

b

Filozofia społeczna.

Bautro Eugeniusz. Studya i krytyki z dziedziny teorii i filozofii prawa. Kraków, b. r. Czcionkami Drukarni Ludowej, str. 93.

Ettinger S. Adam Dr. Zbrodniarz w świetle antropologii i psychologii. Warszawa, Hoesick, 1924, str. 351.

Wolter Władysław. Czynniki psychiczne w istocie przestępstwa. Kraków, Krakowska Spółka wydawnicza, 1924, str. 107.

Filozofia religii.

Marzotko M. Dr. Ks. Trudności agnostyka wobec prawdy istnienia Boga. — Miesięcznik katechetyczny i wychowawczy, Lwów, XIII (1924). 8.—10. str. 97—108.

Patla Antoni. Chrześcijaństwo psychologiczne. — Myśl Wolna, Warszawa, III (1924). 9. str. 13—14.

Metapsychika.

Bajzarowicz Józef. Problem medyumizmu. Lwów. Nakładem Towarzystwa metapsychicznego im. J. Ochorowicza. 1925. Str. 20.

b) Przekłady na język polski.

Dennert E. Prof. Dr. Czy jest Bóg? Bóg — Świat — Człowiek. Trzy zagadnienia podstawowe oświetlone ze stanowiska wiedzy przyrodniczej. Przetłumaczyła i przypisała K. Laskowska, Łódź, „Kompas“, 1924, str. 56. IV.

Dennert E. Dr. fil. Chrystus a wiedza przyrodnicza. Przetłumaczyła K. Laskowska, Łódź, „Kompas“, 1924, str. 51.

Dennert E. Dr. fil. Prawo przyrody, przypadek, Opatrzność. Z niemieckiego tłumaczył K. Sinda. Łódź, „Kompas“, 1924, str. 64.

Gentile Jan. Ze studiów nad filozofią odrodzenia. — Przegląd współczesny, Kraków, IV (1925). 35. str. 321—338.

Myers Karol S. Umysł i praca. Przetłumaczyła z IV wydania angielskiego M. Lissowska z przedmową L. Zarzyckiego. Warszawa, Perzyński, Niklewicz i Ska, 1925, str. 102.

Nietzsche Fr. Narodziny tragedii. Przetłumaczył Leopold Staff. Warszawa, „Wielka Biblioteka“ Nr. 108. str. 173.

Platon. Fedon. Przetłumaczył, wstępem, objaśnieniami i ilustracjami opatrzył Władysław Witwicki. Lwów - Warszawa, Książnica-Atlas, 1925. Str. 189. Zł. 6.

Stutzer G. Tajemnice życia duchowego. Z niemieckiego przetłumaczył P. Laskowski. Łódź, „Kompas“, 1924, str. 181.

c) Prace w językach obcych.

Filozofia wogóle.

Fifteenth critical bibliography of the history and philosophy of science and of the history of civilisation (to December 1923). (1098 items). Isis, VI. 17 (1924).

a

Proceedings of the Aristotelian Society. New Series, vol. XXIV. London, Williams and Norgate, 1924, str. 272. 25 S.

Aristotelian Society, Supplementary Volume IV. Concept of continuity. London, Williams and Norgate, 1924, str. 240. 15 S.

Der Leuchter. Weltanschauung u. Lebensgestaltung. Jahrbuch d. Schule d. Weisheit. Hrsg. vom Grafen Hermann Keyserling. Bd. V. Darmstadt, Reichl, 1924, str. VIII. 350.

Die Akademie. Eine Sammlung von Aufsätzen aus d. Arbeitskreis d. Philosophischen Akademie auf d. Burgberg in Erlangen, hrsg. von Rolf Hoffmann. Verlag d. Philosph. Akademie, 1924, str. III. 131.

Mönnichs Theodor. Klare Begriffe! Lexikon d. gebräuchlicheren Fachausdrücke aus Philosophie u. Theologie. Für weitere Kreise zusammengestellt. Berlin, Dümmler, 1925, str. 170.

Riehl Alois. Philosophische Studien aus vier Jahrzehnten. Leipzig, Quelle u. Meyer, 1925, str. VII. 346.

Della Valle Guido. Il bilancio morale del V Congresso internazionale di filosofia. Rivista Pedagogica, XVII. 7. str. 10.

Bañi A. La revisione critica della struttura del pensiero filosofico nelle discussioni del V congresso filosofico italiano. — Rivista di filosofia, XV. 1. str. 52—61.

Driesch Hans. Die Grundlage aller Philosophie. — Das Deutsche Buch, IV (1924). 2. — 4. str. 97—98.

Troeltsch E. Systembildung in d. Philosophie. — Das Deutsche Buch, IV. 3. — 4. str. 116.

Vorländer Karl. Einführung in die Philosophie. Leipzig, Baustein-Verlag, 1924, str. 115.

Piccoli Valentino. Introduzione alla filosofia. Milano, Ed. Athena, 1924, str. 128.

Conger George Perrigo. A course in philosophy. New York, Harcourt, Brace and Co, 1924, str. XI 603.

Philosophische Propädeutik im Anschluss an Probleme der Einzelwissenschaften. Hrsg. von G. Lambeck †. Unveränd. photomechan. Abdr. (1919). Leipzig, Teubner, 1924, str. VII 236.

Wydania dzieł.

Aristotle. Metaphysics. A revised text with introd. and commentary by W. D. Ross. Oxford, Clarendon Press, 1924, str. CLXVI. 367; 528.

Bacon Francis. Selected essays (or counsels civil and moral). Wien, Rhombus Edition, 1924, str. 63

Böhme Jacob. Die hochteuere Pforte, da der Mensch Gott und sich selber beschauen und zum übersinnlichen Leben gelangen mag. Sechs Schriften, darunter d. Gebetbüchlein v. J. 1624. Berlin, Fische-Verlag, 1924, str. 173.

b

Celsus. Ἀληθείης λόγος. Excussit et restituere conatus est Otto Glöckner. Bonn, Marcus u. Weber, 1924, str. XV. 72.

Eckhart Meister. Werke. Hrsg. von Franz Pfeiffer. 4. unveränd. Aufl. Photomechan. Neudr. d. 2. Ausg. von 1857. Göttingen, Vandenhoeck u. Ruprecht, 1924, str. X. 686.

Kant Immanuel. Gesammelte Schriften. Hrsg. von d. Königl. Preuss. Akademie d. Wissenschaften. Handschriftl. Nachlass. Bd. 3. Logik. Berlin, de Gruyter u. Co., 1924, str. XVI. 875.

Machiavelli Nicolo. Gesammelte Schriften. Unter Zugrundelegung d. Übers. von Johann Ziegler u. Franz Nikolaus Baur. Hrsg. von Hanns Floerke. 1. Vom Staate. Str. XXVIII. 468. 2. Vom Fürsten. Kleinere Schriften. Str. 480. 3. Geseandschaftsberichte. Str. 497. 4. Geschichte von Florenz. Str. 554. 5. Historische Fragmente. Komödien. Briefe. Str. 560. München, Müller, 1925.

Nietzsche Friedrich. Gesammelte Werke. Musarionausg. Hrsg. v. Richard Oehler, Max Oehler, u. Friedrich Ch. Würzbach. Bd. IX. Menschliches, Allzumenschliches. Ein Buch f. freie Geister. Bd. 2. Aus d. Zeit des Menschlichen, Allzumenschlichen. 1923, str. 492. — Bd. X. Morgenröthe. Gedanken üb. d. moralischen Vorurteile. Gedanken über Moral aus d. Zeit d. Morgenröthe. 1924, str. VII. 446. — Bd. XI. Aus d. Nachlass: Aufzeichnungen aus d. Zeit der Morgenröthe u. der fröhlichen Wissenschaft, 1880—1882, 1924, str. VII. 318. — München, Musarion-Verlag.

Nietzsche Friedrich. Der werdende Nietzsche Autobiogr. Aufzeichngn. Hrsg. von Elisabeth Förster-Nietzsche. München, Musarion, 1924, str. VIII. 456.

Schopenhauer Arthur. Sämtliche Werke in 6 Bden. Hrsg. von Eduard Grisebach. VI. Farbenlehre. 1. Über d. Sehen. u. d. Farben. 2. Theoria colorum physiologica. Mit e. Bildn. Schopenhauers. 3., mehrf. bericht. Aufl., bearb. von E. Bergmann. Leipzig, Reclam jun., 1924, str. 464.

Stoicorum veterum fragmenta coll. Joannes Arnim. Vol. IV., quo indices continentur, conscr. Maximilianus Adler. Leipzig, Teubner, 1924, str. VII. 221.

Thomas Aquinas. De regimine principum ad regem Cypri et de regimine judaeorum ad ducissam Brabantiae. Politica opuscula duo. Torino, Marietti, 1924, str. 124.

Historia filozofi.

Riehl Alois. Führende Denker und Forscher. 2. Aufl. Leipzig, Quelle u. Meyer, 1924, str. VII. 240.

Strauss Otto. Indische Philosophie. München, Reinhardt, 1925, str. 286.

Johnston Ch. Die Vedanta-Philosophie. — Theosophie, XII, 4.—5. str. 248—62.

Nagel Gustav Friedrich. Kommunismus u. biblische Weltanschauung. 2. Aufl. Elberfeld, Buchh. d. Erziehungsvereins, 1924, str. 16.

a

Reymond A. Caractères généraux de la pensée scientifique dans la Grèce ancienne. — Enseignement mathématique, 1924, 5. 6.

Nola Mario di. La dottrina dell' uno nella filosofia greca. Roma, Ferri, 1924, str. 82.

Uxküll - Gyllenband Waldemar Graf. Griechische Kultur-Entstehungslehren. Berlin, Simion Nf., 1924, str. VII. 48.

Vorländer Karl. Die griechischen Denker vor Sokrates. Leipzig, Baustein-Verlag, 1924, str. 110.

Keim Albert. L' épïcürisme. L' ascétisme et la morale utilitaire. Paris, Alcan, 1924, str. 151.

Bournet Léon. La querelle janséniste. Paris, Téqui, 1924, str. 382.

Eucken Rudolf. Die Träger des deutschen Idealismus. Berlin, Ullstein, 1924, str. 133.

Muirhead H. J. Contemporary British philosophy: Personal statements. New York, Macmillan Company, 1924 str. 432.

Wentsoher Else. Englische Philosophie, ihr Wesen und ihre Entwicklung. Leipzig, Teubner, 1924, str. VI. 140.

Monografie o filozofach.

Gohlke Paul. Die Entstehungsgeschichte der naturwissenschaftlichen Schriften des Aristoteles. — Hermes, LIX (1924). 3. str. 274—306.

Wellmann M. Dr. Prof. Aristoteles de lapidibus. — Sitzungsberichte der Preussischen Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-historische Klasse. 1924. IX. — XIV. Str. 79—82.

Tegen Einer. Moderne Willenstheorien. I. Teil. Spencer, Bain, Ribot, Lotze, Sigwart, Wundt, Upsala, Lindequist, 1924, str. VII. 309.

Nicolardot Firmin. A propos de Bergson. Remarques critiques et esquisse d' un symbolisme de l' essai. Paris, Nicolardot, 1924, str. XIV. 272. 15 Fr.

Bergson zob. James.

Damon S F. William Blake, his philosophy and symbols. London, Constable, 1924, str. 503. 42 S.

Borowski zob. Kant.

Bosanquet Helen Bernard Bosanquet. A short account of his life. London, Macmillan and Co., Ltd., 1924, str. 152. 6 S.

Neff Emery. Carlyle and Mill. Mystic and utilitarian. New York, Columbia University Press, 1924, str. VII. 334.

Reitzenstein E. Theophrast bei Epikur und Lukrez. Heidelberg, Winter, 1924, str. 108.

Gurwitsch Georg. Fichtes System der konkreten Ethik. Tübingen, Mohr, 1924, str. III. 375.

Moser Hans. Thomas Hobbes. Seine logische Problematik und ihre erkenntnistheoretischen Voraussetzungen. Berlin, Hellersberg, 1924, str. 61.

Delattre Florès. William James bergsonien. Paris. Presses univers de France, 1924.

Jachmann zob. Kant.

b

Immanuel Kants Leben in Darstellung seiner Zeitgenossen Jachmann, Borowski, Wasianski-Neu bearb. v. C. Landau, Berlin, Flemming, 1924.

Cohen Hermann. Kants Theorie der Erfahrung. 4. Aufl. Berlin, Cassirer, 1925, str. XXI. 573.

von Haralck Adolf. Immanuel Kant. 1724—1924.

Marty A. † Gedenkrede anlässl. d. 100. Todestages Kants. — Hochschulwissen I. 4. str. 150—3.

Menzer Paul. Eine Vorlesung Kants über Ethik. Berlin, Pan Verlag R. Heise, 1924, str. VII. 335.

Palágyi Melchior. Kant. — Didaskalia, XVII. April 1924.

Rodenberg Julius. Die aus Anlass des Kant Jubiläums 1924 erschienenen deutschen Veröffentlichungen. — Literarische Berichte aus dem Gebiete der Philosophie, 1924, H. 3.

Wundt Max. Kant als Metaphysiker. Ein Beitrag zur Geschichte d. deutschen Philosophie im 18. Jh. Stuttgart, Enke, 1924, str. VIII. 554.

Lucretius zob. Epicurus.

Hentig Hans von. Machiavelli. Studien zur Psychologie d. Staatsstreichs u. d. Staatsgründung. Heidelberg, Winter, 1924, str. 62.

Pater W. Marius, the epicurean. His sensations and ideas. London, Macmillan, 1924, str. 351. 3 S. 6 d.

Mill zob. Carlyle.

Rostagni A. Filodemo contro l'estetica classica I. Composizione e nessologico del V libro *Περὶ ποιημάτων*. — (Philodemus). — Rivista di filologia e di istruzione classica, N. S. I. 4, str. 401—424.

Mehlis Georg. Plotin. Stuttgart, Frommann, 1924, str. VII. 148.

Messer August. Oswald Spengler als Philosoph. Dargest. u. beurteilt. Stuttgart, Strecker u. Schröder, 1924, str. VII. 209.

Rotta Paolo. Spinoza. Milano, Athena, 1924, str. 95.

Theophrastus zob. Epicurus.

Wasianski zob. Kant.

Metafizyka.

Conrad-Martius Hedwig. Realontologie. Buch 1. Halle a. d. S., Niemeyer, 1924, str. III. 175.

Coellen Ludwig. Von der Selbstoffenbarung des göttlichen Lebens. Grundlegung e. Metaphysik. Traisa - Darmstadt, Arkadenverlag, 1924, str. 197.

Laird John. The idea of the soul. New York, Doran Co.; London, Hodder and Stoughton 1924, str. VIII. 192. Doll. 1.25.

Heuer Wilhelm. Kausalität und Willensfreiheit. Untersuchungen über d. Notwendigkeit d. Kausalbeziehung. Heidelberg, Winter, 1924, str. VI. 144.

Richard P. The wherefore of the worlds. Transl. fr. A. Ghose. Madras, Ganesan, 1924, str. 120.

a

Castelli E. Filosofia della vita. Roma, Signorelli, 1924, str. 138.

Brace J. M. The descending light; a series of lessons from higher intelligences on the philosophy of life. Buffalo, New York, Brace, 1924, str. 334.

Mackenzie J. S. Ultimate values in the light of contemporary thought. New York, Doran Co.; London, Hodder and Stoughton, 1924, str. X. 191. Doll. 1'25.

Reid D. N. The supremacy of reason. Watts, 1924, str. 124, 3 S. 6 d.

Rehmke Johannes. Anmerkungen zur Grundwissenschaft. 1. Identität u. Einzelwesen. 2. Einzelwesen u. Vorgang. 3. Einzelwesen u. Tätigkeit. 4. Bewusstsein u. Subjekt, Ding u. Ort. 2. unveränd. Aufl. Leipzig, Barth, 1925, str. IV. 131.

Teorya poznania.

Schwertschlag Joseph. Die Sinneserkenntnis. Kempten, Kösel u. Pustet, 1924, str. IX. 300.

Logika.

Petrovici I. Probleme de Logica. Bucuresti. 1924, str. 211.

Kolovrat Georges Prof. Dr. De veritate et absurdo Academia pro interlingua, Torino, 1925, Nr. 1, str. 6—9.

Peano Giuseppe Prof. Dr. De aequalitate. Academia pro interlingua, Torino, 1924, Nr. 5, str. 8—11.

Kolovrat Georges Prof. Dr. De negatione logico et de quantitate algebrico negativo. Academia pro interlingua, Torino, 1924, Nr. 5, str. 2—5.

Lamouche André. La méthode générale des sciences pures et appliquées. Paris, Gauthier-Villars et Cie, 1924, str. 298. Fr. 30.

Borel É. Eléments de la théorie des probabilités. Troisième édition revue et augmentée. Paris, Hermann, 1924, str. VI. 246. 18 Fr.

Psychologia.

Bericht über den VIII. Kongress für experimentelle Psychologie in Leipzig vom 18. — 21. April 1923. Hrsg. von Karl Bühler. Jena, Fischer, 1924, str. IV. 216.

Foster W. S. Experiments in psychology. New York, Holt and Co., 1924, str. X. 310.

Schweizer Walter. Erklären und Verstehen in der Psychologie. Bern, Haupt, 1924, str. V. 71.

Rosenstock Eugen. Angewandte Seelenkunde. Darmstadt, Roether, 1924, str. 79.

Krueger Felix. Der Strukturbegriff in der Psychologie. Jena, Fischer, 1924.

Bennett F. S. M. A soul in the making, or psychosynthesis. London, Marshall, 1924, 2 S, 6 d.

Crichton-Browne J. The story of the brain. Edinburgh, Oliver and Boyd, 1924, str. 28. 6 d.

Brunswick D. The effects of emotional stimuli on the gastro-intestinal tone. I. Methods and

b

technics. — Journal of comparative psychology IV. 1. str. 19—79.

Bunemann. Beiträge zur Frage der Psychogenese von Hautsymptomen. — Zeitschr. f. d. ges. Neurologie u. Psychiatrie, LXXXVIII. 4—5. Str. 589—600.

Bohnenberger Friedrich. Die Bedeutung der Ostwaldschen Farbenlehre. Tübingen, Mohr, 1924, str. 44.

Bishop H. G. A new psychological spectrum. — American Journal of Psychology, XXXV. 2. str. 309.

Müller Georg Elias. Darstellung und Erklärung der verschiedenen Typen der Farbenblindheit, nebst Erörterung d. Funktion d. Stäbchenapparates sowie d. Farbensinns d. Bienen u. d. Fische. Göttingen, Vandenhoeck u. Ruprecht, 1924, str. 9. 216.

Sigmar Julian. Das Gedächtnis, s. Psychologie u. Didaktik. Paderborn, Schöningh, 1924, str. X. 239.

Lipmann Otto. Über Begriff u. Formen der Intelligenz. Leipzig, Barth, 1924, str. 48.

Bernstein E. Quickness and intelligence. Cambridge, University Press, 1924, str. 55. 7 S.

Meumann Ernst. Intelligenz und Wille. Hrsg. von G. Störing, 4., umgearb. u. verm. Aufl. Leipzig, Quelle u. Meyer, 1925, str. XII. 360.

Muszyński Franz. Unsere Leidenschaften. Der Mensch in s. innerlichen Kämpfen, Siegen u. Niederlagen. Paderborn. Schöningh in Komm. 1924, str. 295.

Ewald Gottfried. Temperament u. Charakter. Berlin, Springer, 1924, str. III. 156.

Selz Otto. Über die Persönlichkeitstypen und die Methoden ihrer Bestimmung. Jena, Fischer, 1924, str. 44.

Freud Sigmund. Zur Technik der Psychoanalyse und zur Metapsychologie. Wien, Internationaler Psychoanalyt. Verlag, 1924, str. 276.

Freud Sigmund. Zur Einführung des Narzissimus. Wien, Internat. Psychoanalyt. Verlag, 1924, str. 35.

Olten J. Was ist die Psycho-Analyse? Salzburg, Pustet, 1924, str. 30.

Koerber Heinrich. Die Psychoanalyse. Die Freudsche Lehre in ihrer Theorie u. Anwendg. gemeinverst. dargest. Berlin, Ullstein, 1924, str. 135.

Malinowski B. Psychoanalysis and anthropology. — Psyche IV. 4, str. 293—332.

Laforgue Dr. R. et Allendy Dr. R. La psychanalyse et les névroses. Préf. de H. Claude. Paris, Payot, 1924, str. VIII. 253.

Maag Paul. Geschlechtsleben und seelische Störungen. Beiträge zur Neurosenlehre u. zur Kritik d. Psychoanalyse. Ein Buch f. Ärzte, Erzieher, Lehrer u. Seelsorger. Pforzheim, Zutavern, 1924, str. 279.

a

Hauff Walter. Sexualpsychologisches im Alten Testament. Bonn a. Rh., Marcus u. Weber, 1924, str. 60.

Marcinowski Jaroslaw. Die Gefühlszerrissenheit der neurotischen Psyche. Vorw. Hans von Hattinberg. Prien am Chiemsee, Anthropos Verlag, 1924, str. 110.

De Fleury M. Les états dépressifs et la neurasthénie. Paris, Alcan, 1924, str. XXVI. 176. 8 Fr.

Mayer-Gross Willy. Selbstschilderungen der Verwirrtheit. Die oneiroide Erlebnisform. Psychopathol.-klin. Untersuchgn. Berlin, Springer, 1924, str. IV. 296.

Marcinkowski Jaroslaw. Minderwertigkeitsgefühle. Vorw. von Hans von Hattinberg. Prien am Chiemsee, Anthropos-Verlag, 1924, str. 92.

Baschwitz Kurt. Der Massenwahn, seine Wirkung und seine Beherrschung. 2. unveränd. Aufl. München, Beck, 1924, str. V. 276.

Baudouin C. Que' est ce que la suggestion? Exposé historique et critique. Introduction à la psychologie de la suggestion et de l'autosuggestion. Neuchâtel, Delachaux et Niestlé, 1924, str. 146, 2.50 Fr.

Hilger Wilhelm. Die Hypnose und die Suggestion. 2., neubearb. Aufl., Jena, Fischer, 1925, str. X. 246.

Kronfeld Arthur. Hypnose und Suggestion. Berlin, Ullstein, 1924, str. 158.

Schultz J. H. Hypnose und Suggestion. Vorw. Hans von Hattinberg. Prien am Chiemsee, Anthropos-Verlag, 1924, str. 81.

Post Egidius. Beruf u. Seele. Versuch zur Grundlegung e. allgem. Berufsseelenkunde. Habelschwerdt, Franke, 1924, str. 37.

Baumgarten Fr. Arbeitswissenschaft und Psychotechnik in Russland. München-Berlin, Oldenbourg, 1924, str. 148.

Baumgarten Franziska Dr. Beiträge zur Berufskunde des Versicherungswesens. II. Zur Psychotechnik und Charakterologie des Regulierungsbeamten. — Schriften zur Psychologie der Berufseignung und des Wirtschaftslebens, Heft 29. Leipzig, Barth, 1925, str. 64.

Langelüddeke A. Untersuchungen über die Vorgänge beim Erlernen d. Maschinenschreibens unter normalen u. krankhaften Bedingungen. — Zeitschrift für pädagogische Psychologie u. experimentelle Pädagogik, XXV. 5.—6. str. 304—414.

Crépieux Jamin J. Les éléments de l'écriture de canailles. Paris, Flammarion, 1924, str. VII. 327.

Crosland Harold R. An investigation of Proof-reader's illusions. Eugene, University Press, 1924, str. 168.

Janert Dr. Die Kunst geistig vorteilhaft zu arbeiten. Stuttgart, Franckh, 1924, str. 79.

b

King D. M. Nerves and personal power, some principles of psychology as applied to conduct and health. Intro. by W. L. Mackenzie King. London, Allen and U., 1924, str. 311. 7 S. 6 d.

Alexander F. M. Constructive conscious control of the individual. New York, Dutton, Doll. 3.

Gentile Giovanni. Preliminari allo studio del fanciullo. Roma Alberti, 1924, str. 102.

Bäumer Gertrud u. Droscher Lili. Von der Kindesseele. Beitr. zur Kinderpsychologie aus Dichtg. u. Biographie. 5. Aufl. Leipzig, Voigtländer, 1924, str. XI. 513.

Hug - Hellmuth H. Neue Wege zum Verständnis der Jugend. Psychoanalytische Vorlesungen für Eltern, Lehrer, Erzieher, Schulärzte, Kindergärtnerinnen und Fürsorgerinnen. Leipzig, Wien, Deuticke, 1924, str. 180.

Richert Hans. Psychologie u. Pädagogik der Entwicklungsjahre. 2. unveränd. Aufl. Berlin, Union, 1924, str. 43.

Reymond A. Le langage et la pensée chez l'enfant. Pages choisies de Marcellin Berthelot. — Revue de théologie et de philosophie, 51, str. 157—60.

Albert Wilhelm. Das Kind als Gestalter. Donauwörth, Tagewerkverlag, 1924, str. 202.

Decroly. L'examen affectif chez l'enfant. Bruxelles, Lamertin, 1924, 2 Fr.

Zühlsdorff Emil. Psychologie als Fundamentalwissenschaft der Pädagogik. 5., verm. u. verb. Aufl. Hannover, Meyer, 1924, str. X. 346.

Bolton F. E. Everyday psychology of teachers. London, Scribner, 1924, 10 S. 6 d.

Valle Guido Della. La filosofia dei valori assoluti e la pedagogia realistica. Milano-Roma-Napoli, Albrighi, Segati e. C., 1924, str. 23.

Brun Rudolf. Das Leben der Ameisen. Leipzig, Teubner, 1924, str. 211.

Erhard Hubert. Hypnose bei Tieren. Giessen, Töpelmann, 1924, str. 32.

Estetyka.

Lützeler Heinrich Maria. Formen der Kunsterkenntnis. Mit e. Vorw. von Max Scheler. Bonn, Cohen, 1924, str. VIII. 259.

Volkelt Johannes. System der Ästhetik. Bd. 3. Kunstphilosophie u. Metaphysik d. Ästhetik. 2. Aufl. München, Beck, 1924, str. XX. 600.

Groos Karl. Beiträge zur Aesthetik. 1. Tübingen, Osiander, 1924, str. 65.

Wiener Meir. Von den Symbolen. 10 Kapitel über den Ausdruck des Geistes. Berlin, Harz, 1924, str. 201.

Etyka.

Rashdall Hastings. The theory of good and evil. A treatise on moral philosophy. 2 vols. Second edition. New York, Oxford University Press American Branch, 1924, str. XX. 312; str. XV. 464. Doll. 6.

a

Wayland John Walter. Ethics and citizenship. Staunton, Va., The Mc Clure Company, Inc., 1924, str. 251.

Schultze K. Staatsethik. — Monatsschrift f. höhere Schulen, XXIII. 5. 6. str. 120—34.

Semiliosa J. A. Algo sobre etica sexual. Tomo I. Buenos Aires, „Hermes“, 1924, str. 284.

Surbled Georg. Die Moral in ihren Beziehungen zur Medizin und Hygiene. 1. Das organische Leben. Str. X. 216; 2. Das geistig-sinnliche Leben. Str. VIII. 215; 3. Das geschlechtliche Leben. Tl. 1.: Coelibat u. Ehe. Str. XV. 215; 4. Dass. Tl. 2.: Laster u. Krankheiten. Schwangerschaft u. Niederkunft. Das Kind. Str. VI. 210. Übers. nach d. 10. Aufl. d. franz. Ausg. von Albert Sleumer. 3., durchges. Aufl. Hildesheim, Borgmeyer, 1924.

Filozofia społeczna.

Balz Albert G. A. The basis of social teory. New York, Knopf, 1924, str. XXX. 252.

Sauer Wilhelm. Grundlagen der Gesellschaft. Eine Rechts-, Staats- u. Sozialphilosophie. Berlin - Grunewald, Rotschild, 1924, str. XIX. 506.

Warnotte D. L'individu et la société, — Revue de l'Institut de Sociologie de Bruxelles, Mai 1924.

Pane Dal Luigi. Brevi note intorno alla concezione marxistica dello Stato. Faenza, Coop. Arti Grafiche, 1924, str. 196.

Cicala B. F. Filosofia e diritto. I sommarii. Città di Castello, Il Solco, 1924, str. 234.

Renard Georges. Le droit, la justice et la volonté. Paris, Sirey, 1924, str. 344.

Haff Karl. Rechtspsychologie. Berlin, Urban u. Schwarzenberg, 1924, str. 118.

Karl Wolff. Grundlehre des Sollens zugleich eine Theorie der Rechtserkenntnis. Innsbruck, Wagner, 1924, str. 213.

Gorphe F. La critique du témoignage. Paris, Daloz, 1924, str. 432. 25 Fr.

Sommerfelt Alf. „La philosophie linguistique française“. Réponse a M. Hjalmar Falk. — Bulletin de la Société de linguistique de Paris, XXV (1924). 1. Str. 22—33.

Vossler K. Sprachgemeinschaft und Interessengemeinschaft. — Sitzungsber. d. Bayer. Akad. d. Wissensch. Philos. - philol. u. hist. Kl., Jahrg. 1924, I. Abh. München, Bayer. Akad. d. Wissensch.; Franz in Komm., 1924.

Stefansky Georg. Die Macht des historischen Subjektivismus. Wien, Fromme, 1924, str. 16.

Thyssen Johannes. Die Einmaligkeit der Geschichte. Eine geschichtologische Untersuchung. Bonn, Cohen, 1924, str. VIII. 259.

Filozofia przyrody.

Dannemann Friedrich. Wie unser Weltbild entstand. Die Entwicklung d. Vorstellungen über d. Bau d. Kosmos von d. Anfängen bis zur

b

Einstein'schen Relativitätstheorie. — Stuttgart, Franckh, 1924, str. 101.

de Gaultier Jules. La vie mystique de la nature. Paris, Crès, 1924.

Goebel Karl E. von. Die Entfaltungsbewegungen der Pflanzen und deren teleologische Deutung. 2. neu bearb. Aufl. Jena, Fischer, 1924, str. X. 565.

Driesch Hans. Relativitätstheorie und Philosophie. Karlsruhe i. B., Braun, 1924, str. 52.

Tummers J. H. Die spezielle Relativitätstheorie Einsteins und die Logik. Venlo (Holandya), Selbstverlag, 1924, str. 15.

Schouten Jan Arnoldus. Über die Entwicklung der Begriffe des Raumes und der Zeit und ihre Beziehungen zum Relativitätsprinzip. Nach d. 2. holländ. Aufl. übers. vom Verf. Leipzig, Teubner, 1924, str. VII. 41.

Filozofia religii.

Churchward A. The origin and evolution of religion. London, Allen and Unwin, 1924, str. XVI. 422.

Dyroff Adolf. Religion und Moral. Berlin, Dümmler, 1925, str. 95.

Tsanoff R. A. The problem of immortality. Studies in personality and value. New York, Macmillan Co., 1924, str. XII. 418. Doll. 3.

Norton F. O. The rise of christianity. Chicago, The University of Chicago Press, 1924, str. XVI. 270. Doll. 2.

Trug G. Les sacrements. Nouvel essai de psychologie religieuse. Paris, Alcan, 1925, str. 188. 9 Fr.

Metapsychika.

Alrutz Sydney. Neue Strahlen des menschlichen Organismus. Einleit. Arthur Kronfeld. Stuttgart, Püttmann, 1924, str. 32.

Pagenstecher Gustav. Aussersinnliche Wahrnehmung. Experimentelle Studie über d. sogen. Trancezustand. Mit e. Einf. von Waldemar v. Wasielewski. Halle, Marhold, 1924 str. 109.

WIADOMOŚCI WYDAWNICZE.

Platona Fedon ukazał się w polskim przekładzie Władysława Witwickiego. Jak poprzednie, tak też i ten siódmy z rzędu tom dzieł platońskich, przełożonych przez Władysława Witwickiego, zawiera prócz samego dialogu (str. 21—136) wstęp (str. 1—17) i objaśnienia (str. 137—189) a nadto ilustracje, wykonane przez tłumacza. Rzecz wyszła nakładem firmy „Książnica-Atlas“. Cena 6 zł.

Biuletyn Koła psychologicznego, kwartalnik, poświęcony zagadnieniom psychologii pedagogicznej, zaczął wychodzić w Warszawie pod redakcją dr. J. Joteykó wny jako organ Koła psychologicznego absolwentów Studium pedagogicznego Państwowego Instytutu pedagogicznego w Warszawie. Wyszedł numer pierwszy,

a

zawierający na 40 stronicach protokoły posiedzeń Koła, streszczenia referatów wygłoszonych na tych posiedzeniach i t. p. Zeszyt zamyka zwięzła informacja o jego treści, podana dla zagranicy po francusku. Adres Redakcyi: Państwowy Instytut pedagogiczny, Laboratorium psychologiczne, Warszawa, Plac Trzech Krzyży 8. Cena rocznika 8 zł., pojedynczego numeru 2 zł. Skład główny: Książnica-Atlas, Lwów-Warszawa.

Przewodnik księgarski, wspólny katalog nakładców polskich, firm wydawniczych, władz i urzędów państwowych i komunalnych, instytucyj naukowych, kulturalnych, oświatowych i społecznych oraz nakładców prywatnych, sporządzony staraniem i pod redakcją dr. Jana Muszkowskiego, opuścił z początkiem 1925 r. prasę. Katalog ten pragnie podać możliwie wyczerpujący wykaz wszelkich publikacyj polskich, dostępnych w chwili obecnej w handlu księgarskim. Publikacje treści filozoficznej i psychologicznej występują w tym katalogu zarówno w dziale samostatnym IV, jak też w poddziale II, działu XV, podającego tytuły książek szkolnych. Cena Przewodnika księgarskiego w oprawie płóciennej 15 zł. Zamówienia kierować należy pod adresem: Warszawa, Okólnik 9.

Chronicon Spinozanum. Tom trzeci tej publikacji, wydawanej przez Societas Spinozana w Hadze (zob. „Ruch filozoficzny“ VI. 3/5 str. 76 a oraz VIII. 2/3 str. 45 b) zawiera następującą treść: A. France: Benedictus de Spinoza. *Dissertationes*: M. R. Cohen: Amor Dei intellectualis. M. Meyer: Spinozas Berufung an die Hochschule zu Heidelberg. J. D. Bierens de Haan: Conatus in suo esse perseverandi. E. Gilson: Spinoza interprète de Descartes. F. Thilly: Spinozas doctrine of the freedom of speech. Stan. Dunin Borkowski: Spinozas Korte Verhandeling van God, de Mensch en deszelfs Welstand. A. Wolfson: Spinoza on the simplicity of substance. P. Decoster: Quelques aspects de la dialectique spinoziste. J. H. Carp: Der Gemeinschaftsgedanke im Spinozismus. L. Terrasse: La doctrine spinoziste de la vérité d'après le traité de la réforme de l'entendement. W. Meijer: De Joanne Caserio. L. Brunschvicg: Le platonisme de Spinoza. C. Gebhardt: Juan de Prado. — *Scripta rediviva*: Schleiermacher über Spinoza und Jacobi. — *In Memoriam*: Heinrich Eberhard Gottlob Paulus und Spinoza. — *Adnotationes*: A. J. Paulus Een Brief van Villem van Blijenbergh aan zijn neef en vriend Samuel van Hoogstraaten. C. J. Wignaendts Francken: Zum Determinismus d'Espinozas. C. Gebhardt: Spinoza gegen Clapmarius. L. Roth: Miscellanies. — *Scripta exposita*: Philosophische Weltbibliothek (F. Schlerath). Baruch de Spinoza Ethik, übers. v. Baensch; Benedicti de Spinoza Ethica, ed. Ehmke (C. Gebhardt), Lucio d'Azevedo, Historia dos Christãos Novos Portugueses; Joaquim de Carvalho, Leão Hebreus; Carolina

b

Michaëlis de Vasconcellos, Uriel da Costa (C. Gebhardt). B. Kellermann, Die Ethik Spinozas (C. Gebhardt). Paolo Rotta, Spinoza (Augusto Guzzo).

Miscellanea Francisco Ehrle, wydane 1924 r. w pięciu tomach z okazji 80 rocznicy urodzin Kardynała Ehrlega, b. dyrektora Biblioteki watykańskiej, zawierają w tomie I, poświęconym historii i paleografii, m. i. następujące studia; Rackl M.: Die griechischen Augustinusübersetzungen. — Baumker Cl.: Zur Frage nach der Abfassungszeit u. Verfasser des irrthümlich Vitelo zugeschriebenen Liber de intelligentiis. — Grabmann M.: Neuaufgefundene „Quaestiones“ Sigers v. Brabant zu den Werken des Aristoteles. — Oligier P.: Servasanto da Faenza O. F. M. et l'Augustinisme franciscain au XIII. siècle. — Michalski K.: Die vielfachen Redaktionen einiger Kommentare zu Petrus Lombardus.

Contemporary British Philosophy. Personal Statements. Pod tym tytułem wydała w 1924 r. firma George Allen and Unwin w Londynie pod redakcją J. H. Muirhead'a pierwszy tom (str. 432) publikacji, wzorowanej na niemieckim wydawnictwie „Die Philosophie der Gegenwart in Selbstdarstellungen“ (zob. „Ruch Filozoficzny“ Tom VIII. Nr. 7/8 str. 127 b. i n.). W tomie tym zabierają głos następujący filozofowie: Baillie, Bosanquet, Broad, Carr, Haldane, Hobbhouse, Inge, Laird, Lloyd Morgan, Mackenzie, Mc Taggart, Read, Russell, Schiller, Temple.

Proceedings of the VII. International Congress of Psychology. Pod tym tytułem ukazało się sprawozdanie z VII. międzynarodowego Zjazdu psychologicznego, odbytego w 1923 r. w Oxfordzie (zob. artykuł dr. F. Baumgarten, „Ruch Filozoficzny“, VIII. Nr. 4—5—6 str. 53—60). Redakcja Sprawozdania spoczywała w rękach C. I. Myers'a; zamówienia przyjmuje Cambridge University Press. Fetter Lane, London, E. C. 4. Cena 12 s. 6 d.

Sprawozdanie ze Zjazdu filozoficznego członków francuskiego Towarzystwa filozoficznego oraz Towarzystw filozoficznych angielskich, amerykańskiego, belgijskiego i włoskiego, który się odbył w Paryżu 27. do 31. grudnia 1921 (zob. „Ruch Filozoficzny“ VI. 8—9—10 str. 150 a), wyszło drukiem nakładem firmy A. Colin w Paryżu. Zawiera referaty i dyskusje nad niemi przeprowadzone. (Str. 558. Cena 40 fr.).

Księga pamiątkowa Międzynarodowego Zjazdu historii religij, który odbył się w Paryżu w październiku 1923 r. (zob. „Ruch Filozof. VIII. str. 93 a), obejmuje dwa tomy. Cena dla subskrybentów 45 fr., które nadsyłać należy na ręce nakładcy E. Champion'a, Quai Malaquais 5, Paris VIe. Księga zawierać będzie m. i. następujące rozprawy: L. Dorison: Przedmiot historii religii i metoda nauk przyrodniczych. — P. Teissonnière: Animizm w współczesnej filozofii i poezji. — M. Puglisi: Metoda w historii religii. — F. Sartiaux: Powstanie i rozwój metafizyki i hi-

a

stori i religij. — R. Kreglinger: Zasady podstawowe umysłowości prymitywnej i ramy ogólne myśli religijnej. — A. Van Gennep: Totemizm przedhistoryczny. — A. Causse: Źródła obce i tendencja humanistyczna mądrości żydowskiej. — P. Masson-Oursel: Pojęcie pramâna i scholastyka indyjska. — F. Sartiaux: Źródła filozofii greckiej i religie zbawienia. — A. Boullanger: Źródła orfizmu. — P. Alfarić: Chrześcijaństwo a gnostycyzm. — E. de Faye: Wpływ sceptycyzmu greckiego na myśl chrześcijańską II i III. w. — K. Jarecki (Lwów): Ewolucja myśli religijnej Pascala.

Korespondencja Jana Jakuba Rousseau'a. Ukazał się nakładem księgarni A. Colin w Paryżu II. tom tej publikacji (zob. „Ruch Filozoficzny“ VIII. Nr. 9/10 str. 153 a), obejmujący lata 1751-1756 i grupujący korespondencję Rousseau'a z tego czasu pod nagłówkami: Rousseau w Genewie, Rozprawa o nierówności, De Luc, Le Nieps, Voltaire, Pani d'Épinay. Około 40 listów tego tomu nie było dotąd nigdzie wydanych. Cena tomu (str. VII i 400 oraz 6 tablic) 25 fr. francuskich.

X. Léon: Fichte et son temps. Wyszła I. część II. tomu dzieła (zob. „Ruch Filozoficzny“, VII. Nr. 6, str. 92 b.) nakładem firmy A. Colin w Paryżu (1924 r. str. VI. 533). Obejmuje ona lata 1799—1806 pod ogólnym tytułem: „Walka z duchem reakcji“.

Revue de Métaphysique et de Morale. Spis rozpraw i artykułów, zawartych w pierwszych trzydziestu tomach tego czasopisma (1893—1923), ułożony alfabetycznie według nazwisk autorów, wydała firma A. Colin w Paryżu. Cena 5 fr.

Philosophies nazywa się nowy dwumiesięcznik, poświęcony „poezji oraz analizie i odrodzeniu filozofii“. Prenumerata roczna dla zagranicy 50 fr. Adres Redakcji i Administracji: Dijon (Francya), Rue Paul-Cabet, 13.

Katz D. Der Aufbau der Tastwelt. Książka, obejmująca stronice VII i 270, wyszła nakładem firmy J. A. Bartha w Lipsku jako XI. tom dodatkowy (Ergänzungsband) czasopisma Zeitschrift für Psychologie (1925). Autor uwzględnia w tej książce zarówno sposoby, w jakie nam się świat dotykowy jawia, więc zagadnienia fenomenologiczne, jak też eksperymentalne badania ilościowe, dotyczące się czuć dotykowych. Dużo uwagi poświęca stosunkowi danych dotykowych do danych wzrokowych, kinestetycznych i temperaturowych; szczególnie zaś zajmuje autora stosunek czuć dotykowych do czuć vibracyjnych (palestetycznych). W zakończeniu omawia autor zastosowania wyników psychologii dotyku w teorii poznania, w psychologii mowy, w pedagogice i w psychotechnice.

Jahrbuch der Charakterologie. Wyszedł I. tom nakładem firmy Pan Verlag Rudolf Heise w Charlottenburgu pod redakcją Emila Utitza. Zawiera m. i.: R. Allers: Charakter als Ausdruck. — F. Baumgarten: Charakterologisches in dem

b

Berufe des Regulierungsbeamten. — G. Gese-mann: Grundlagen einer Charakterologie Gogols. — R. Heindl: Strafrechtstheorie und Praxis. — K. Hildebrandt: Der Gelehrte. — L. Klages: Die psychologischen Errungenschaften Nietzsches. — Kronfeld: Der Verstandes-mensch. — A. Liebert: I. Kants geistige Gestalt. — J. Lind-worsky: Die charakterologische Bedeutung der Exerzitionen des hl. Ignatius v. Loyola. — A. Pfänder: Grundprobleme der Charakterologie. — K. Scheffler: Künstlerstudien. — K. Schneider: Der triebhafte und der bewusste Mensch. — Fr. Walter: Die materiellen Grundlagen der geistigen Persönlichkeit. — Cena 15 mk.

G. W. F. Hegel: Begriff der Religion. Pod powyższym tytułem wydał Jerzy Lasson nakładem Felixa Meinera w Lipsku pierwszą część wykładów Hegla o filozofii religii (str. XIII. i 326, cena marek zł. 10, w oprawie 12). Rzec-tę już opublikował dawniej w 1832 r. Marheineke w ramach zbiorowego wydania dzieł Hegla, a publikacja ta doczekała się drugiego wydania w 1840 r. w opracowaniu B. Bauera: obecne wydanie Lassona opiera się nie tylko na tych dwóch edycjach już drukowanych, lecz sięga również do własnoręcznych skryptów wykładowych Hegla i do notatek spisanych w latach 1824 i 1827 na wykładach przez pięciu jego uczniów, m. i. także przez J. E. Erdmanna.

Neue Jahrbücher für Wissenschaft und Jugendbildung, Pod tym zmienionym tytułem i z programem rozszerzonym wychodzi od nowego roku 1925, jak dotąd, nakładem firmy B. G. Teubner w Lipsku, dawne czasopismo „Neue Jahrbücher für das klassische Altertum, Geschichte und deutsche Literatur“. Treść dwumiesięcznika obejmuje sześć działów: 1. Filologię klasyczną, 2. Germanistykę, 3. Filologię nowożytną poza germanistyką, 4. Historię, 5. Sztukę, 6. Religiję i filozofię, 7. Pedagogikę. Prenumerata półroczna 9 mk. niem.

Collezione di filosofia nazywa się nowe wydawnictwo, podjęte przez A. Signorelli'ego w Rzymie. Jako tom I. ukazała się rzecz E. Castelli'ego p. t. Filosofia della vita. W ramach nowego wydawnictwa ukażą się w dalszym ciągu następujące publikacje: U. Redamo, La crisi dell'idealismo attuale. — A. Rosmini, Sistema filosofica. — Manzoni, Dell'invenzione. — B. Spinoza, Tractatus de intellectus emendatione. — Tommaso D'Aquino, De Veritate. — G. Leibniz, Scritti filosofici. — G. B. Vico, De nostri temporis studiorum ratione. — Malebranche, Antologia. — Il pensiero scientifico dal XVI. al XVIII. secolo. — Il pensiero cristiano antico. — A. Rosmini, Opuscoli morali.

Los grandes filosofos Espanoles nazywa się wydawnictwo, podjęte przez firmę nakładową „La Lectura“ w Madrycie. W ramach wydawnictwa tego ukazały się dotychczas następujące tomy: 1. Francisco de Valles (el Divino) con prologo del Dr. Bonilla y San Martin. —

a

2. San Ignacio de Loyola. Prologo del Dr. Vázquez Camarasa. — 3. Miguel de Sabuco. Prologo del Dr. Tomás Maestre. — Każdy tom zawiera oprócz wstępu biografie, bibliografię pism odnośnego filozofa i komentarz filozoficzny. — W dalszych tomach uwzględnieni będą m. i. Ramon de Campoamor i Fr. Suarez.

Katalogi. Librairie J. Vrin, Paris, 6 Place de la Sorbonne. Katalog Nr. 80 zawiera m. i. dzieła filozoficzne. — Librairie Tralin, Paris, 12 rue du Vieux-Colombier. Katalog LIII. zawiera m. i. dzieła filozoficzne. — K. F. Köhler, Lipsk, Täubchenweg 21. Katalog 293 zawiera m. i. czasopisma filozoficzne. — Tenże, Katalog 295: Philosophie, 1077 numerów. — Tenże, Katalog 317: Leibnitz, Kant, Fichte, Schelling, Hegel, Schopenhauer, Nietzsche, 968 numerów. — Promannsche Buchhandlung (Walter Biedermann), Jena, Am Aichplatz. Katalog Nr. 19 zawiera 1090 tytułów książek z zakresu filozofii historyi. — Wilhelm Heims, Lipsk, Talstr. 17 Ant. — Katalog Nr. 96: Allgemeine Philosophie, str. 16. — Tenże, Ant. Katalog Nr. 99: Allgemeine Philosophie, str. 24.

WYKŁADY, ODCZYTY, REFERATY.

Polska Akademia Umiejętności (Kraków). Wydział historyczno-filozoficzny. Na posiedzeniu dnia 16. lutego 1925 Ks. Prof. Dr. K. Michalski przedstawił rzecz p. t. „Przejawy krytycyzmu w filozofii XIV. wieku“.

Komisja do badania historii filozofii w Polsce. Na posiedzeniu odbytem dnia 17. marca 1925 Prof. Rubczyński przedstawił obecny stan sprawy wydawnictwa Teodycei Mateusza z Krakowa. Komisja zgodziła się na to, by przedmowa do tego wydawnictwa oraz opis rękopisów były napisane po łacinie. — Dr. Maryan Heitzmann przedstawił pracę p. t. „Jana Wyclifa traktat de universalibus i jego wpływ na Uniwersytet praski i krakowski“. Badając wpływ filozoficzny Wyclifa na Uniwersytet praski i krakowski na przełomie XIV. i XV. w., prześledził autor najpierw kwestyę autentyczności trzech przypisywanych Wyclifowi traktatów „de universalibus“ i zredukował liczbę autentycznych do jednego. W drodze porównań stwierdził wpływ Wyclifa na Stanisława ze Znajmu i Stefana Palecza, którzy jako magistrzy Uniwersytetu praskiego odgrywali rolę wybitne w obozie narodowym. Nadto wykazał, że Hus w swym komentarzu do Lombarda nie pozostawał, jak to dotąd przeważnie sądzono, pod filozoficznym wpływem Wyclifa, wogóle nie był skrajnym realistą. Co do jednego znanego już dawniej głośniejszego zwolennika Wyclifa w Uniwersytecie krakowskim, mistrza Andrzeja Gałki, to wobec prawdopodobnego zniszczenia lub zaginięcia jego pism autor musiał poprzestać na zebraniu szczegółów bibliograficznych i wyrażeniu w tym przedmiocie pewnych konjektur. —

b

Dr. fil. i med. Janina Suchorzewska scharakteryzowała wydane w Krakowie w 1586 r. i dedykowane Królowej Annie Jagiellonce „Lettere della filosofia naturale“ Kamilli Herkuliiany „Gregetta“, aptekarki w Padwie, jako objaw ścierających się tam z arystoteлизmem różnych odcieni wpływów Telezjusza i Cardanusa, a po części ech dawnej jońskiej i stoickiej filozofii przyrody.

Uchwalono wyłonić komitet celem narad nad rozszerzeniem zadań Komisji do badania dzieł filozofii wogóle, przy szczególnem i nadal uwzględnianiu polskiej.

Polskie Tow. Filozoficzne. (Lwów). Na 253. i 254. posiedzeniu naukowem w dniach 12. lutego i 2. marca 1925 r. docent Uniwersytetu Dr. Kazimierz Ajdukiewicz wygłosił odczyt p. t. „Nazwy i zdania“, mówiąc na pierwszym z tych posiedzeń o nazwach, na drugim o zdaniach.

Prelegent zwraca uwagę, że ani funkcyja sugerowania (wywoływania pewnego przedstawienia) ani funkcyja sygnalizowania (oznajmiania, że mówiący przeżywa pewne przedstawienie) nie wystarczają na to, by określić, co jest desygnatem nazwy. Za taką funkcyję semantyczną nazw uważa prelegent funkcyję prezentacyjną. Funkcyję tę objaśnia analizą przedstawień naczynych, w których prelegent rozróżnia obraz (treść) i intencyę. Przy przedstawieniach naczynych intencya zwraca się ku przedmiotowi poprzez treść jemu właściwą t. j. taką, że każdemu (prawie) elementowi treści odpowiada (wedle pewnego prawidła, różnego, zależnie od stanowiska epistemologicznego) pewien element przedmiotu (lecz niekoniecznie naodwrot). Otóż funkcyja prezentacyjna nazwy jest to ta jej własność, że, przeżywając treść właściwą nazwie, intendujemy ku przedmiotowi, dla którego ta treść nie jest właściwa.

Wymienione tu funkcyje semantyczne nazw nie wystarczają do zdefiniowania nazw. Prelegent sądzi, iż należyte zacieśnienie pojęcia nazwy można skutecznie przez nałożenie na nią warunku, że nazwa musi należeć do pewnego systemu, t. zn. że może wchodzić w skład zdań i co zatem idzie podlegać odmianom fleksyjnym (zaznaczonym samym choćby kontekstem). Funkcyja prezentacyjna odróżnia ją od symboli sugestywnych jak n. p. poszczególne litery (pisane), lub pismo nutowe. Litery i pismo nutowe nie są normalnie nazwami odpowiednich dźwięków, jakkolwiek mogą fungować jako nazwy dźwięków a nie tylko jako symbole sugestywne (n. p. w zdaniu „y wymawia się przy otwartych ustach“).

Przechodząc do zdań, prelegent zaznacza, że analizuje zdania w sensie logicznym, t. j. wyrażenia, które dla pierwszej oryentacyi można scharakteryzować przez to, że są prawdą lub fałszem. Niepodobna zdań charakteryzować jako symbole sugerujące i sygnalizujące przekonania (nie pozwalają na to wypadki, w których zdania

a

tych funkcji nie spełniają n. p. poprzednik i następnik niektórych okresów warunkowych, człony niektórych zdań dysjunktywnych i t. d.). Nie można też zdań charakteryzować jako wyrażenia skorelatyzowane z t. zw. obiektami, ponieważ istnieją też nazwy skorelatyzowane z obiektami, mianowicie nazwy oznaczające obiektywy Prelegent sądzi, że dla zdań charakterystyczny jest właśnie sposób, w jaki są one skorelatyzowane z obiektami. To też chodzi o analizę tego sposobu.

Prelegent zauważa, że obok wypadków, w których korelatyzacja zdań i obiektów dochodzi do skutku przez naoczny wgląd (n. p. w wypadkach zdań spostrzeżeniowych), istnieją też wypadki, w których intencja właściwa zrozumieniu zdania zwraca się ku obiektywowi poprzez treść właściwą zdaniu. W tych wypadkach mówi prelegent, że zdanie posiada funkcję prezentacyjną. Proces, przez który zdanie zdobywa funkcję prezentacyjną, jest procesem trwającym w czasie, w którym jako etapy odróżnić można procesy nadające funkcję prezentacyjną nazwom (ewentualnie nazwie), w skład zdania wchodzącym. Na tych procesach buduje się proces nadający zdaniu funkcję prezentacyjną w ten sposób, że po pierwsze intencja przedstawieniowa, związana z funkcją prezentacyjną nazw, wchodzących w skład zdania, zostaje podporządkowana intencji właściwej zdaniu (n. p. intencji przekonaniowej), — po drugie funkcja prezentacyjna nazw, wchodzących w skład zdania, doznaje pewnej modyfikacji, wyrażającej się w zmianie fleksyjnej nazw.

Co do intencji właściwej zdaniu, to nie musi ona być intencją przekonaniową (assertoryczną). Może ona też być intencją supozycji (Annahme). Tę ostatnią prelegent z naciskiem odróżnia od intencji przedstawieniowej, zwracając uwagę na to, że intencja przedstawieniowej właściwy jest t. zw. moment substancywalny, którego brak bezwzględnie w intencji supozycji (a także w intencji przekonaniowej). Brak tego momentu substancywalnego wyraża się w tem, że zdanie, w swej normalnej funkcji semantycznej (a więc n. p. nie w *suppositio materialis*), nie może być podmiotem żadnego zdania.

Znamiona charakterystyczne dla zdań upatruje prelegent w tem, że zdanie spełnia funkcję prezentacyjną dla intencji, pozbawionych momentu substancywalnego, oraz w tem, że zdanie jest jedynym wyrażeniem, które jest błędem lub trafem (co trzeba odróżnić od fałszu i prawdy), zawdzięczając do swej *assertibilitas* t. j. nadaniu się do spełniania funkcji prezentacyjnej dla przekonania.

Nakoniec poświęca prelegent kilka uwag t. zw. nazwom konnotatywnym (deskrypcjom), uważając ich funkcję prezentacyjną za budującą się na funkcji prezentacyjnej zdania, przez to, że intencja właściwa zdaniu zostaje podporządkowana intencji przedstawieniowej (wyposażonej w moment substancywalny), przechodzącej przez

b

podmiot zdania. Znajduje to swój wyraz w postawianiu zdań względnych, imiesłowów i t. p. (n. p. „góra jest najwyższa“ przechodzi na „góra, która jest najwyższa“). (Autoreferat).

W dyskusji zabierali głos pp.: Frostig, Igel, Katzenellenbogen, Twardowski i prelegent.

Warszawski Instytut filozoficzny. Sekcja teorii poznania: 19. stycznia 1925 J. Kodisowa: Miejsce statystyki w systemie nauk. — 2. lutego 1925 B. Gawecki: Pozytywizm relatywistyczny J. Petzoldta. — 16. lutego 1925 r. T. Kotarbiński: Zagajenie dyskusji: Przedmiot doświadczenia.

Sekcja historii filozofii: 13. stycznia 1925 M. Szttern (Zurych): O istocie obecnego przesilenia umysłowego w Europie. — 20. stycznia 1925 H. Elzenberg: Etyka wyrzeczenia. — A. Ettinger: Filozoficzne podstawy marksyzmu.

Wykłady publiczne. Staraniem Warszawskiego Instytutu Filozoficznego wygłosił prof. Mikołaj Łoski 3., 4. i 5. marca b. r. w sali Towarzystwa higienicznego trzy wykłady w języku rosyjskim. Pierwszy wykład odbył się p. t. Intuicyonizm i realizm współczesny; drugi i trzeci był poświęcony zagadnieniu wolności woli. Wykład drugi: Negatywne i względne pojęcie wolności woli. Pozytywne pojęcie wolności woli. Determinizm i jego dowody niemożliwości wolności woli. Determinizm materialistyczny, psychologizujący, supranaturalistyczny. Zubożenie świata w teoriach deterministycznych. Indeterminizm. Próby syntezy determinizmu i indeterminizmu: Schopenhauer, Windelband. Ich bankructwo. — Wykład trzeci: Pozytywna teoria wolności woli, oparta na konkretnym realizmie idealnym. Dynamiczna teoria przyczynowości jako warunek teorii wolności. Niezależność człowieka od świata zewnętrznego, od jego ciała, od jego empirycznego charakteru, od jego przeszłości i od prawdziwości bytu realnego. Pozytywna treść pojęcia wolności woli. Bóg i wolność człowieka. Możliwość pogodzenia wszechwiedzy Boskiej z wolnością.

Polskie Towarzystwo psychologiczne (Warszawa)¹⁾. 292. Posiedzenie naukowe 17. listopada 1924 Dr. Tadeusz Jaroszyński: „O metodzie autosugesty według nowej szkoły z Nancy“. Mowca omawia obecny stan sporu naukowego pomiędzy szkołą w Salpêtrière a szkołą w Nancy o zjawiska hipnotyzmu i sugestji, podkreślając, że obecna szkoła paryska w osobach Babińskiego i Dupré łączy objawy histeryi i hipnotyzmu z symulacją, gdy tymczasem nowa

¹⁾ Otrzymałszy wraz z autoreferatami odczytów, wygłoszonych na 296, 297 i 298 posiedzeniu naukowym Polskiego Towarzystwa psychologicznego, dodatkowo także autoreferaty odczytów, wygłoszonych na 292. i 294. posiedzeniu naukowym i już w poprzednich numerach Ruchu filozoficznego wymienionych, Redakcja ponownie podaje w niniejszym numerze tytuły odczytów, wygłoszonych na 292., 293. i 294. posiedzeniu naukowym, dodając do odczytów wygłoszonych na 292. i 294. posiedzeniu naukowym nadesłane jej autoreferaty.

a

szkoła w Nancy w dalszym ciągu rozwija naukę o sugestyi, uważając ją za objaw normalny. Do zwolenników tej ostatniej teorii należą Baudouin, a zwłaszcza Coué, którego metoda lecznicza rozpowszechniona jest obecnie w wielu krajach. Zastanawiając się bliżej nad tą metodą, mowca formułuje wysunięte przez tę szkołę „prawa psychologiczne“, a mianowicie: prawo autosugesty, prawo zwrotnego działania wysiłku woli oraz prawo podświadomej realizacji idei końcowej. Jeśli chodzi o system leczniczy, to nowa teoria zbliża się do amerykańskiej metody *Christian Science*, z drugiej strony — do psychoanalizy Freuda. Jednakże, zdaniem mowcy, psychoterapia, oparta wyłącznie na autosugestyi, nie jest wystarczającą w leczeniu cierpien nerwowych. Zgodnie z poglądami Dejerine'a, Babińskiego i Janeta należy w poszczególnych wypadkach objawów psychoneurotycznych stosować perswazyę, reedukację lub dysocjację psychologiczną zgodnie z zasadą indywidualizacji (Autoreferat).

293. Posiedzenie naukowe 1. grudnia 1924 r. Stefan Czarnowski: Określenie zjawiska religijnego.

294. Posiedzenie naukowe 15. grudnia 1924 Prof. Dr. Jan Łukasiewicz: „Dlaczego nie zadowala nas logika filozoficzna?“ Przez logikę filozoficzną prelegent rozumie logikę uprawianą na dawną modłę przez filozofów i przeciwstawia jej współczesną logikę matematyczną. W odczycie omawia głównie ten dział logiki filozoficznej, który obejmuje naukę o wnioskowaniu bezpośrednim oraz teorię sylogizmu kategoriycznego i warunkowego. Dział ten, tradycyjna logika formalna, zdaje się być najlepiej ugruntowaną częścią logiki filozoficznej. Zdaniem prelegenta jest to historycznie powstały zlepek zdań, niekiedy prawdziwych, często fałszywych, a prawie zawsze źle sformułowanych. Zdania te logicy filozoficzni zestawiają obok siebie bez żadnej metody naukowej, a nawet bez żadnego zrozumienia. Przedewszystkiem nie zdają sobie sprawy z tego, że na tradycyjną logikę formalną składają się dwie teorie, które nie różnią się od siebie mniej, niż logika od arytmetyki. Są to teoria dedukcyi w znaczeniu dzieła *Principia Mathematica*, do której należy nauka stoicka o sylogizmach warunkowych i rozjemczych, oraz teoria sylogizmu Arystotelesa. Z teoryj tych pierwsza jest logicznie wcześniejsza, druga opiera się na pierwszej. Tej pierwszej, podstawowej teorii logicznej, logicy filozoficzni nie znają i nie uświadamiają sobie wobec tego, jakie znaczenie mają fragmenty logiki stoickiej, dołączane na mocy tradycyi do logiki perypatetycznej. Łącznikiem tych dwu teoryj jest zazwyczaj podział zdań na kategoriyczne, warunkowe i rozjemcze, wprowadzony przez Kanta, podział nieuzasadniony i błędny. Teorię sylogizmu Arystotelesa podają w postaci skażonej przez tradycję. Arystoteles prawa sylogistyczne formułował jako zdania w okre-

b

sach warunkowych; logika tradycyjna formułuje je jako wnioski. U Arystotelesa są próby zaksyomatyzowania teorii; logika filozoficzna zdaje się nie wiedzieć, że każda teoryę dedukcyjną obowiązuje dziś wykład aksjomatyczny. Jakie są aksjomaty sylogistyki Arystotelesa, nie wiemy, a zamiast dowodów otrzymujemy ilustracje na kołach. W ogóle, co to jest dowód i jakie są reguły dowodzenia czyli dyrektywy, o tem logika filozoficzna nie ma pojęcia. Natomiast w logice tej dużo miejsca zajmują rozważania naukowo bezwartościowe. Dla Kanta podział wnioskowania na bezpośrednie i pośrednie miał głębokie znaczenie filozoficzne; naukowo jest on bez znaczenia. Zdaniem prelegenta, filozofowie jako tacy nie mają dostatecznych kwalifikacyj do uprawiania logiki; ażeby naukę tę uprawiać z pożytkiem, należy stać na mocnym gruncie naukowych metod dedukcyjnych, które można sobie przyswoić przez studjum matematyki. W logice filozoficznej panuje beznadziejna niemoc myślenia. Niemoc ta odbiła się fatalnie na całej filozofii nowożytnej i na wielu naukach szczegółowych. Logika ta nietylko nie uczy dobrze myśleć, ale wytwarza szkodliwe nawyki myślowe. Dlatego powinna jak najprędzej zniknąć, zwłaszcza z nauczania szkolnego, a jej miejsce powinna zająć logika matematyczna. (Autoreferat).

295. Posiedzenie 12. stycznia 1925. Dyskusya nad memoriałem, wystosowanym przez Polskie Towarzystwo filozoficzne we Lwowie do Ministerstwa W. R. i O. P. w sprawie nauczania propedeutyki filozoficznej w szkole średniej (Zob. „Ruch Filozoficzny“, tom VIII. Nr. 9—10 str. 157).

296. Posiedzenie naukowe 26. stycznia 1925 Prof. Dr. Tadeusz Kotarbiński: „Logika w sensie szkolnym a logika matematyczna“. Prelegent, uznając w całej pełni rolę przewartościową i znakomite zalety logiki matematycznej, zwłaszcza w porównaniu z tradycyjną formalną logiką dedukcyjną, starał się wykazać, że logika matematyczna po części ze względu na swoje obecne stadyum rozwoju po części ze względu na swój właściwy charakter pozostawia odłogiem całe dziedziny zagadnień, należących do logiki w szerszym znaczeniu. Tę logikę w szerszym znaczeniu prelegent nazwał logiką w sensie szkolnym, mając na myśli logikę jako ten przedmiot nauczania czy to akademickiego czy to na poziomie szkoły średniej, któremu w programach studyów przeznaczają rolę nauki o nauce. Do logiki, tak pojętej, należeć winny zagadnienia psychotechniki pracy umysłowej, dydaktyki ogólnej, metodologii historycznej (badanie sposobów powstawania i kształtowania nauk), analizy pojęć, któremi rzeczywiście nauki operują (budowanie słownika historycznego terminów naukowych), analizy znaczeniowej strony języka, teorii poznania, wreszcie logiki indukcyi wraz z teorią eksperymentu (Autoreferat).

297. Posiedzenie naukowe 9. lutego 1925 P. Stanisław Ossowski: „O typach wyrażeń cudzystowowych“. Punktem wyjścia jest rozró-

a

znienie stosunku oznaczania (stosunek między symbolem i desygnatem) i stosunku wyobrażenia (stosunek między obrazem i przedmiotem wyobrażonym). I symbol i obraz są przedmiotami materyalnymi. Żaden obiektywny związek między symbolem i desygnatem nie jest warunkiem niezbędnym zachodzenia stosunku oznaczania. Natomiast niezbędnym warunkiem zachodzenia stosunku wyobrażenia jest zachodzenie jakiegoś obiektywnego stosunku podobieństwa między obrazem a przedmiotem wyobrażonym, albo przynajmniej czyjeś przekonanie, że taki stosunek zachodzi. Aby uczynić jakikolwiek przedmiot orzekalnym, trzeba mu przyporządkować jakiś inny przedmiot, pozostający względem tamtego przedmiotu w stosunku oznaczania lub w stosunku wyobrażenia. Trzecim sposobem czynienia przedmiotów orzekalnymi jest bezpośrednie wskazanie przedmiotu; ten sposób jednakże wymaga obecności przedmiotu, o którym się orzeka. — Aby orzekać o wyrażeniach językowych, posługujemy się zwykle specjalną kategorią wyrażen: wyrażeniami cudzysłowowymi. Wyrażen cudzysłowowych nie można traktować ryczałtowo: różne ich typy pełnią różne funkcje semantyczne. Rozpatrzenie szeregu przykładów prowadzi do następujących wniosków: W niektórych wypadkach cudzysłów zastępuje tylko słówko „że“ i jest formą łączenia pewnych zdań podrzędnych ze zdaniem głównym. Wówczas wyrazy zawarte w cudzysłowie pełnią swe normalne w danym języku funkcje semantyczne. Gdy cudzysłów nie zastępuje słówka „że“, wyrazy zawarte w cudzysłowie tracą swe normalne w danym języku funkcje semantyczne. Wyrażenie cudzysłowowe jest wtedy albo bezpośrednio wskazaniem przedmiotu obecnego, albo obrazem przedmiotu nieobecnego. W pierwszym wypadku desygnatem wyrażenia cudzysłowowego jest albo jakiś indywidualny przedmiot, a mianowicie przedmiot będący częścią danego wyrażenia cudzysłowowego, albo każdy element pewnej klasy przedmiotów. Wchodzi tu w grę albo klasa wszelkich przedmiotów, pełniących w danym języku tę samą funkcję semantyczną, co wyrażenie zawarte w cudzysłowie (n. p.: „koń“ jest nazwą), albo klasa przedmiotów o pewnej określonej postaci fizycznej (n. p.: „koń“ składa się z trzech liter. „Chrząszcz“ jest dźwiękiem trudnym do wymówienia).

Wśród wyrażen cudzysłowowych, będących obrazami przedmiotu nieobecnego, trzeba rozróżnić obrazy przedmiotów tego samego co obraz rodzaju, t. j. graficzne obrazy przedmiotów graficznych i fonetyczne obrazy przedmiotów fonetycznych (n. p.: Cezar napisał w raporcie „Veni, vidi vici“) oraz obrazy przedmiotów innego niż obraz rodzaju: graficzne obrazy przedmiotów fonetycznych lub fonetyczne obrazy przedmiotów graficznych (n. p.: Brennus zawołał: „Vae victis!“). (Autoreferat).

b

298. Posiedzenie naukowe 9. marca 1925 Dr. Maryan Borowski: „Egoizm i altruizm“. Według filozofów egoizmu dążymy tylko do własnego dobra, pożytku i zadowolenia. Przeciwnicy tego poglądu powołują się na szereg różnych argumentów. Dyskusja nie ustaje, a jest prawie tak dawna jak dawna jest filozofia moralna. Rozstrzygnięcie problemu zależy jest od określenia, czym jest nasze „ego“, jaka jest treść i zakres tego, co my sami i inni uważają za „naszą osobę“, a w konsekwencji, co należy uważać za „nasz osobisty interes“. Punktem wyjścia dla wskazanych badań jest ów szczególny wycinek doświadczenia, który nazywamy „samopoczuciem“. Przedmiotem tego samopoczucia nie zdaje się być jakaś monada duchowa ani też tylko nasze ciało. Samopoczucie bowiem normalnego człowieka obejmuje nie tylko poczucie naszej jedności i nie tylko cenestecę t. j. wyczuwanie naszego organizmu od wewnątrz, ale obejmuje kręgi zainteresowań, wychodzące poza granicę naszej skóry. Na osobę naszą składa się więc to wszystko, z czym się identyfikujemy moralnie i czym się interesujemy w analogiczny sposób, jak naszym ciałem i zdrowiem. Są to sprawy, osoby i rzeczy, w które według obrazowego wyrażenia „włożyliśmy naszą duszę“. Z tego punktu widzenia poświęcenie się n. p. za Ojczyznę jest poświęceniem jednej części naszego „ja“ dla drugiej, odczuwanej jako ważniejszej. Ujmując tak szeroko zakres naszego „ego“, można uważać wszystkie nasze czyny za egoistyczne. Należy w ogóle zaniechać podziału czynów na egoistyczne i altruistyczne lub osobiste i nieosobiste, a klasyfikować czyny według zakresu i struktury osobowości sprawcy. (Autoreferat).

Towarzystwo filozoficzne w Krakowie. 6. listopada 1924 Prof. Dr. Witołd Wilkosz: „Idea prawdy w naukach dedukcyjnych“. — 27. listopada 1924 Dr. J. Metallman: „Z zagadnień współczesnej filozofii przyrody“. — 11. grudnia 1924 Dr. Antoni Chlebik: „O syntezie społecznej i logicznej“. — 19. grudnia 1924 Ks. Prof. Dr. K. Michalski: „Intellekt i inteligencja u Spearmana i innych“.

Towarzystwo naukowe w Toruniu. 26. marca 1925 Dr. Roman Ingarden: „O pytaniu i jego trafności“.

Koło psychologiczne (Warszawa) 1. i 2. pos. 23. i 30. marca 1924 Drka J. Joteyko: „Metoda testów umysłowych“. — 3. pos. 11. maja 1924 W. Dzierzbicka: „Przyczynek do psychologii nauczyciela“. — 4. pos. 15. czerwca 1924 Z. Dąbrowski: „O współczynniku ponogenicznym przerwy międzyplekcyjnych, określonym metodą punktowania“. — 5. pos. 14. września 1924 M. Kaczyńska: „Informacje o Instytucie J. J. Rousseau'a w Genewie“. — 6. pos. 19. października 1924 Dr. M. Grzegorzewska: „O znaczeniu diagnostycznym ilorazu inteligencji“. — 7. pos. 8. listopada

a

1924 S. M. Studencki: „Stosunek dzieci do samych siebie. Badanie intropepcji”. — Drka J. Joteyko: „Cele i zadania Koła Psychologicznego”.

Dr. Stefan Błachowski, prof. Uniwersytetu Poznańskiego, wygłosił w czasie od 26. lutego do 10. marca 1925 r. w Wilnie na zaproszenie Rady Wydziału humanistycznego Uniwersytetu Stefana Batorego dziesięć wykładów z zakresu psychologii uczuć. W związku z temi wykładami odbyło się 6. marca posiedzenie Koła filozoficznego z dyskusją nad zagadnieniami, poruszonemi w wykładach. Ponadto wygłosił prof. Błachowski staraniem Koła filozoficznego we Wilnie dwa odczyty publiczne, mianowicie 3. marca odczyt na temat „Dziecko a zwierzę” i 7. marca odczyt na temat „Psychologia a wybór zawodu”, przeznaczając dochód z tych odczytów na cele Koła filozoficznego, oraz 9. marca odczyt p. t. „Instynkt i inteligencya u zwierząt” w oddziale wileńskim Polskiego Towarzystwa przyrodników im. Kopernika.

Prof. Dr. Tadeusz Garbowski wygłosił w kwietniu 1924 w związku z dwusetną rocznicą urodzin Kanta w krakowskim Kolegium naukowym cykl odczytów o filozofii Kanta.

Amerykańskie Tow. filozoficzne. Na I. ogólnem zebraniu członków pacyficznego oddziału tego Towarzystwa, odbytem w dniach 28. i 29. października 1924, wygłoszono m. i. następujące odczyty: H. N. Wieman: „W jaki sposób poznajemy Boga”. — C. J. Ducasse: „Prawo silniejszego”. — R. M. Blake: „O prawach przyrodzonych”. — H. C. Lanz: „Irracjonalność rozumowania”. — Fritz Marti: „O czynniku dialektycznym w „Wspólności Ducha Świętego“ powodującym transcendencję religijną”. — R. M. Blake: „O teorii czasu Broad'a”. — C. J. Ducasse: „Nie-istnienie czasu”. — R. T. Flewilling: „Czas jako granica”.

Amerykańskie Tow. psychologczne. Na XXIV. zebraniu członków wschodniego oddziału tego Towarzystwa, odbytem 29. i 30. grudnia 1924 w Swarthmore (Pennsylvania), wygłoszono m. i. następujące odczyty: R. P. Hawes: „Czy teoria spójności da się utrzymać?”. — Morris R. Cohen: „Elementy romantyczne w filozofii Kanta”. — Jared S. Moore: „O istocie materji i substancji”. — David W. Prall: „Esencje i uniwersalia”. — F. J. E. Woodbridge: „Zachowanie się”. — Katherine E. Gilbert i H. R. Smart: „James Edwin Creighton”. — Alexander Meiklejohn: „Filozofowie i inni”. — Maurice Picard: „Wartość metafizyczna z punktu widzenia realizmu”. — Grace de Laguna: „Homo Faber”. — Edgar Wind: „Filozofia sztuki przeciw estetyce”. — E. N. Henderson: „Podstawy etyczne wynagrodzenia ekonomicznego”.

b

W sprawie propedeutyki filozoficznej w szkole średniej.

Memoryał, który w powyższej sprawie Polskie Towarzystwo filozoficzne we Lwowie wystosowało do Ministerstwa Wyznań Relig. i Oświecenia Publicznego (Zob. „Ruch filozoficzny”, VIII, Nr. 9/10, str. 157), doznał zgodnego poparcia ze strony Warszawskiego Instytutu filozoficznego, Komisji filozoficznej Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Polskiego Towarzystwa Psychologicznego w Warszawie i Towarzystwa Filozoficznego w Krakowie. Wymienione Organizacje i Towarzystwa wystąpiły do Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego także ze swojej strony pisma, w których przyłączyły się do postulatów, przedstawionych Ministerstwu w memoryale Polskiego Towarzystwa filozoficznego, przyczem Towarzystwo filozoficzne w Krakowie oświadczyło się za zmianą porządku nauczania przedmiotów propedeutyki filozoficznej w ten sposób, by uczyć najprzód psychologii a następnie logiki.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego zajęło wobec postulatów Polskiego Towarzystwa filozoficznego stanowisko przychylnie, zawiadamiając Towarzystwo, że „sprawę powiększenia ilości godzin, poświęconej propedeucie filozoficznej, weźmie pod uwagę przy zamierzonej rewizji programu gimnazjum wyższego; sprawę ogłaszania konkursów na posady nauczycieli propedeutyki filozoficznej będzie się starało rozwiązać w miarę możliwości i warunków, łącząc konkurs na nauczycieli propedeutyki z konkursem na inny przedmiot; co do kursów dokształcających, to już w roku bieżącym zamierzone jest zorganizowanie kursu wakacyjnego dla niekwalifikowanych nauczycieli propedeutyki filozofii w szkołach średnich”. (Reskrypt Ministerstwa z 2. marca 1925 Nr. 1380/D. II. 25).

ORGANIZACJE.

Poznańskie Towarzystwo filozoficzne. Dnia 17. lutego 1925 zawiązało się w Poznaniu pod powyższą nazwą nowe Towarzystwo filozoficzne. W skład zarządu weszli następujący profesorowie Uniwersytetu Poznańskiego: Przewodniczący Dr. M. Sobeski, zastępca przewodniczącego Dr. F. Znaniński, sekretarz Dr. P. Nawroczyński, skarbnik Dr. Cz. Znamierowski, bibliotekarz Dr. S. Błachowski. Zastępcami członków Zarządu zostali wybrani: Dr. S. Borowiecki i Dr. A. Kleczkowski. Towarzystwo to powstało w miejsce zawiązanego w marcu 1921 w Poznaniu pod przewodnictwem Prof. Dr. W. M. Kozłowskiego Towarzystwa filozoficznego, które zamarło. (Zob. „Ruch filozoficzny”, VI, Nr. 3/4/5, str. 75 b).

Koło Psychologiczne powstało w marcu 1924 z inicjatywy Drki. J. Joteykówny i absolwentów

a

Państwowego Instytutu pedagogicznego w Warszawie. Ma ono na celu: 1. pracę samokształceniową, pozwalającą na orientowanie się w rozwoju psychologii teoretycznej i stosowanej i na zapoznanie się z nowymi problematami powstającymi w tej dziedzinie; 2. dostarczenie ogółowi nauczycielstwa wskazówek przy prowadzeniu badań psychologicznych o charakterze wychowawczym, t. j. tych prac, które, nie mając z konieczności rzeczy charakteru naukowego, posiadają ogromne znaczenie dla szkoły, pozwalając na poznanie psychiki dziecka; 3. udzielanie wskazówek naukowych badaczom, którzy na własną rękę opracowują tematy naukowe z zakresu psychologii i zwracają się do Koła; 4. prowadzenie badań naukowych pod egidą Koła; 5. ewentualne wystąpienie z własnymi postulatami i przyczynienie się tym sposobem do udoskonalenia ustroju szkolnego; 6. podtrzymanie przyjaznych stosunków między absolwentami Państwowego Instytutu pedagogicznego, którzy znajdują się na rozmaitych placówkach pracy nauczycielskiej. Członkami Koła mogą być także osoby, nie będące absolwentami Państwowego Instytutu pedagogicznego. Wpisowe wynosi 3 zł., wkładka miesięczna 2 zł.; daje ona prawo do otrzymywania Biuletynu Koła Psychologicznego, będącego jego organem. Zarząd Koła tworzą: K. Makuch jako przewodniczący, Stanisław Sedlaczek jako sekretarz, M. Kaczyńska jako skarbniczka, Drka J. Joteykówna jako kierowniczka prac i redaktorka Biuletynu. Adres Koła: Państwowy Instytut pedagogiczny, Warszawa, Plac Trzech Krzyży 8.

Towarzystwo filozoficzne w Hadze (Vereeniging voor Wijsbegeerte, Alexanderstraat 20) utworzyło biuro bibliograficzne, udzielające wszystkim, którzy się do niego zwrócą, bezpłatnie informacji w zakresie systematycznej bibliografii filozoficznej. Biuro to rozporządza: 1. wykazem tytułów dzieł i rozpraw czasopiśmiennych filozoficznych, znajdujących się w głównych bibliotekach publicznych Hollandyi, 2. wykazem tytułów dzieł i rozpraw, nie znajdujących się jeszcze w tych bibliotekach, a ogłoszonych w ciągu ostatnich 10—20 lat.

Z J A Z D Y.

XII. Zjazd lekarzy i przyrodników polskich odbędzie się w Warszawie w czasie od 12. do 16. lipca b. r. (XI. Zjazd odbył się w 1911 r. w Krakowie, — zob. Ruch filozoficzny I. Nr. 7 str. 137—141 i Nr. 8 str. 161—167), Zjazd obejmie 35 sekcji, z których jedna poświęcona będzie psychologii (przewodnicząca Drka Józefa Joteykówna, Warszawa, Wilcza 47), inna historii i filozofii medycyny (przewodniczący dr. Franciszek Gedroyc, Warszawa, Kredytowa 8). Przewodniczący sekcji proszą o zgłaszanie wykładów wraz z krótkim ich streszczeniem najdalej do dnia 15. maja b. r. Wybór tematów

b

jest dowolny — wszelako zdaniem komitetu organizującego sekcję psychologiczną byłoby rzeczą pożądaną, by mógł być na tej sekcji poruszony temat „Korelacja strony fizycznej i psychicznej“. Opłata za udział w Zjeździe wynosi 30 zł. dla członków, 20 zł. dla gości (osób towarzyszących). Należy ją składać na konto P. K. O. Nr. 10.077. Zgłoszenia w sprawie pomieszczenia na czas Zjazdu należy kierować pod adresem przewodniczącego komisji mieszkaniowej, Dr. Józefa Zawadzkiego, Warszawa, Aleja Jerozolimska 18. Na czele Komitetu organizacyjnego Zjazdu stoją Prof. Dr. Leon Kryński jako przewodniczący, Prof. Dr. Edward Loth jako sekretarz generalny. Adres Komitetu organizacyjnego: Warszawa, Anatomicum, ul. Chałubińskiego 5.

VI. Międzynarodowy Zjazd filozoficzny (zob. „Ruch filozoficzny“ VIII. 7/8 str. 130 a) odbędzie się w drugim tygodniu września 1926 w Uniwersytecie Harvarda w Cambridge, w stanie Massachusetts Ameryki północnej.

Amerykańskie Tow. psychologiczne. XXXIII. doroczny Zjazd członków odbył się w Waszyngtonie 29. do 31. grudnia 1924 r. Obrady Zjazdu były poświęcone psychologii ogólnej, eksperymentalnej, klinicznej, zawodowej, społecznej i rasowej. Nadto odbyło się wspólne posiedzenie członków Amerykańskiego Towarzystwa psychologicznego i Amerykańskiego Towarzystwa nauk politycznych, na którym to posiedzeniu rozważano zagadnienie psychologicznych podstaw konserwatyzmu i radykalizmu, oraz posiedzenie ku czci G. Stanley'a Hall'a.

Zjazd poświęcony filozofii tomistycznej zwołano z inicjatywy Papięza Piusa XI. staraniem rzymskiej Akademii im. św. Tomasza z Akwinu w terminie od 15. do 20. kwietnia 1925 do Rzymu. Program podał jako tematy obrad: 1. Krytyka poznania ludzkiego (a. Jak stawiać zagadnienie? Jakie są jego części, jaki wzajemny stosunek tych części? W szczególności: Jaki jest stosunek kwestyi waloru poznania zmysłowego do kwestyi waloru poznania intelektualnego? Jaki jest stosunek psychologii oraz metafizyki do krytyki poznania? — b. Jakie były dotąd podawane rozwiązania — zarówno przez nie-scholastyków jak też zwłaszcza przez scholastyków? Jaka jest ich wartość? — c. Czy należy proponować nowe rozwiązanie? — d. Jak się zachować wobec idealizmu? Stosunek tomizmu do kantyizmu). 2. Nauka o rzeczywistości i możliwości. (a. Początki tej nauki i jej rozwój historyczny. — b. Główne tezy, zwłaszcza o ograniczeniu rzeczywistości przez możliwość i o konstytucji bytu przez się jednego. — c. Zastosowania przyrodnicze i metafizyczne, zwłaszcza rozróżnienie substancji i akcydensów, materii i formy, istoty i istnienia. — d. O pojęciu przyczyn sprawczej, o zasadzie przyczynowości i jej głównych konsekwencyach w ogóle a zwłaszcza w zakresie ciał. O dowodach istnienia Bo-

a

ga — jak należy je dzisiaj formułować). 3. Stosunek filozofii przyrody do nauk eksperymentalnych i do matematyki. (a. O wartości praw przyrody i teoryj przyrodniczych. Ich zastosowanie w filozofii. — b. Czy w ogóle i w jakim stopniu można pogodzić hylemorfizm z nowszymi teoryjami przyrodniczymi? O zmianach substancyalnych, o nieciągłości materii. — c. O przestrzeni, ruchu i czasie, zwłaszcza o podstawach geometrii, o pierwszych zasadach dynamiki, o teorii względności. — d. O zastosowaniu psychologii eksperymentalnej w psychologii racjonalnej i w krytyce poznania).

KONKURSY.

Akademia nauk moralnych i politycznych w Madrycie rozpiła konkurs na temat: Wielcy scholastycy hiszpańscy XVI. i XVII. wieku, ich poglądy filozoficzne, ich rola w historii filozofii. Nagroda wynosi 3.000 pes.

NAGRODY.

Akademia nauk moralnych i politycznych w Paryżu przyznała nagrodę im. Wiktora Cousina za 1924 r. Janowi Wahl'owi za pracę „Le Parmenide de Platon“.

Akademia francuska przyznała nagrodę im. Maurycego Truberta (2000 fr.) M. Gouthier'owi za pracę „La Pensée religieuse de Descartes“.

VARIA.

Ku czci G. Stanley'a Hall'a i E. C. Sanford'a odbyła się w Clark University (Worcester, Massachusetts w Ameryce półn.) w dniach 1. — 3. lutego 1925 uroczystość z szeregiem wykładów z dziedziny psychologii genetycznej. Program obejmował m. i. następujące wykłady: E. J. Swift: Biografia dziewięciomiesięcznego dziecka. — G. E. Johnson: Teoria zabawy dziecięcej. — Dr. R. H. Gault: Interpretacja dotykowa mowy. — Prof. A. Gesell: Psychologia kliniczna wieku dziecięcego. — J. H. Porter: O niektórych czynnikach pomiarów inteligencji. — Prof. G. E. Dawson: Genetyczna i eksperymentalna psychologia w stosunku do kliniki szkół publicznych. — Prof. W. F. Book: Metoda genetyczna w współczesnych badaniach psychologicznych.

Obchód 200. rocznicy urodzin Kanta odbył się staraniem Wydziału filozoficznego „Northwestern University“ w dniach 4. i 5. grudnia 1924. Na obchodzie tym wygłoszono m. i. następujące odczyty: Edward L. Schaub: Posłanctwo Kanta. — G. T. W. Patrick: Modernizm filozoficzny a etyka. — Martin Schuetze: Literackie i społeczne otoczenie Kanta. — J. A. Leighton: Kant myśliciel-siewca. — E. S. Ames: Religia Kanta. — S. G. Martin: Kant

b

a przyrodoznawstwo. — J. H. Farley: O kantowskiej filozofii religii. — E. L. Hinman: Kantowska filozofia prawa. — J. F. Crawford: Teorie Kanta dotyczące wieczystego pokoju. — E. F. Carritt: Źródła i wpływy estetyki Kanta w Anglii. — E. L. Hinman: Kant i Królewiec. — Frank Thilly: Kopernikańska rewolucja Kanta.

WIADOMOŚCI OSOBISTE.

Dr. Roman Ingarden uzyskał na Wydziale humanistycznym Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie veniam legendi z zakresu filozofii.

Dr. Ignacy Myślicki został członkiem zarządu Towarzystwa „Societas Spinozana“ w Hadze z zakresem działania na Polskę i Europę wschodnią.

Prof. dr. Wolfgang Koehler z Uniwersytetu berlińskiego został zaproszony na wykłady w Uniwersytecie Clarke'a w Worcester w stanie Massachusetts (Ameryki północnej). Wykłady te obejmą w czasie od 1. lutego 1925 r. do 31. stycznia 1926 r. kurs psychologii porównawczej oraz cykl o współczesnej psychologii europejskiej.

NEKROLOGIA.

J. A. Endres, jeden z wybitniejszych przedstawicieli tomizmu w Niemczech, zmarł w r. 1924. Ogłosił drukiem m. i.: Geschichte der mittelalterlichen Philosophie im christlichen Abendlande, 1908. — Thomas von Aquin, 1910. — Studien zur Geschichte der Frühscholastik (Philosophisches Jahrbuch der Görres-Gesellschaft, 1912). — Chronologische Untersuchungen zu den philosophischen Kommentaren Alberts des Grossen, 1913. — De regimine principum des hl. Thomas von Aquin, 1913. — Forschungen zur Geschichte der frühmittelalterlichen Philosophie, 1915. — Einleitung in die Philosophie, 1920.

L. Michelangelo Billia, jeden z najwybitniejszych zwolenników filozofii Rosmini'ego we Włoszech, docent prywatny filozofii w Uniwersytecie we Florencji, ur. w 1860 r., zmarł na wiosnę 1924 r. Ogłosił drukiem m. i.: Le 40 proposizioni attribuite ad A. Rosmini, 1899. — Le idee morali nella dottrina di un psicologo scandinavo (Rivista di filosofia), 1908. — Les quatre règles inexactes du syllogisme, 1908. — L'objet de la psychologie (Revue de philosophie), 1908. — La philosophie c'est l'unité morale, 1909. — L'impopularité du libre échange et l'immortalité du libre échange et l'immortalité de la richesse, 1909. — L'idea dell'educazione, 1909. — La perazione intelletiva, 1909. — Lettera dell'Avv. Comm. G. B. Zoppi (Rivista Rosminiana), 1909. — Miserio e miserio (Tamże), 1909. — A Spir's Leben u. Lehre (Tamże), 1909. — La psicologia della religione

a

al VI. Congresso Internazionale di Psicologia (Tamże), 1909. — Pourquoi le libre-échange n' est pas populaire? (Revue internationale de Sociologie), 1910. — On the problem and method of psychology of religion (Monist), 1910. — La profanazione dello spirito, 1911. — Rompicapi del Parmenide e la tragedia del pensiero (Rivista di filosofia), 1911. — Per l'io di Cartesio e di tutti (Tamże), 1911. — Fénelon giudicato da pedagogista moderno (Rivista Rosminiana), 1911. — Per il sentimento e il sentimentalismo (Tamże), 1911. — Psicologia è più che scienza (Tamże), 1911. — L'esiglio di S. Agostino, 1912. — Se il Christianesimo risolve la questione sociale (Bolletino Filosofico), 1912. — The metaphysical point of view of Italy in the Turkish War (The Open Court), 1912. — La Filosofia e la Chiesa (Rivista Rosminiana), 1912. — Platone psicofisico, note vecchie, nuove e nuovissime, 1912. — Il mistero dell'educazione (Bolletino filosofico), 1913. — Le ceneri di Lovanio e la filosofia di Tamerlano (Rivista di filosofia neo-scolastica) 1915.

James E. Creighton, profesor filozofii w Cornell University (Ithaca, Stan New York, w Ameryce północnej), ur. 1861, zmarł 10. października 1924. Był założycielem i przez 32 lat wydawcą pisma „The Philosophical Review“, współdziałał w założeniu Amerykańskiego Tow. filozoficznego, którego przewodniczącym był w latach 1902 i 1903. Wykładał filozofię w Cornell University od 1889 r. Godność dziekana w tym Uniwersytecie piastował 1914—1923 r. Ogłosił drukiem m. i.: The idea of a philosophical platform (Journal of philosophy, psychology and scientific methods), 1908. — Darwin and logic (Psychological Bulletin), 1908. — Knowledge and practice (International Journal of ethics), 1908. — An introductory logic, 1909. — The notion of the implicit in logic (The philosophical Review), 1910. — The determination of the real (Tamże), 1912. — Consistency and ultimate dualism (Tamże), 1912. — The Copernican revolution in philosophy (Tamże), 1913.

Aleksander Bonucci, profesor Uniwersytetu w Palermo, zmarł tamże 13. stycznia 1925 r. Ogłosił drukiem m. i.: Di una storia della dottrine teocratiche (Rivista italiana di sociologia), 1908. — Errori nuovi nello studio del teocratismo (Tamże), 1909. — Il significato speculativo della moralità (Coenobium), 1910. — Esteriorità spaziale e dolore altrui (Bolletino della Biblioteca filosofica), 1911. — Le forme della valutazione di progresso (Rivista Italiana di sociologia), 1911. — L'atteggiamento contemporaneo del pensiero filosofico (Tamże), 1911. — Verità e realtà, 1911. — Libertà de volere e libertà politica (Rivista di filosofia), 1912. — Diritti giuridice e omissioni (Atti del IV. Congresso internazionale di filosofia. Bologna), 1911. — Il fine della Stato, 1915. — Diretto soggettivo e libertà, 1924.

b

Aleksander Wwiedlenski, b. profesor filozofii w Uniwersytecie Petersburskim, ur. w 1856, zmarł 9. marca 1925. Od 1888 r. wykładał jako docent, następnie jako profesor. Jeden z pierwszych po dłuższej przerwie uniwersyteckich profesorów filozofii (dłuższy czas filozofii w Uniwersytetach rosyjskich nie wykładano) i organizatorów studyów filozoficznych. Reprezentował kierunek neokantowski. Ogłosił drukiem następujące dzieła: O granicach i cechach uduchowienia, 1892. (Systematyczny wykład solipsyzmu). — Szkice filozoficzne, 1901, gdzie roztrząsa główniejsze zagadnienia metafizyki i epistemologii. — Logika, 1909. (Dzieło klasyczne w duchu krytycyzmu). — Psychologia bez wszelkiej metafizyki, 1911. — Nowe i łatwe udowodnienie krytycyzmu filozoficznego, 1911, gdzie daje swoje oryginalne udowodnienie krytycyzmu, odmienne od kantowskiego, oparte li tylko na rozpatrzeniu działania praw logicznych myślenia. — Prócz tego kilkadziesiąt mniejszych lub większych artykułów w pismach. — Był jednym z założycieli czasopisma „Woprosy filosofii i psichologii“ (1889) oraz Petersburskiego Towarzystwa filozoficznego (przy Uniwersytecie). — W ciągu 35 lat wykładowych wychował cały zastęp pracowników w dziedzinie filozofii (do wybitniejszych należą m. i.: J. Łapszyn, A. Niczajef, S. Frank, M. Łoskij), jakkolwiek nie wszyscy zostali jego uczniami co do kierunku filozoficznego. (T. Parczewski).

George Stuart Fullerton, ur. 18. sierpnia 1859 w Fategarh w Indyach, wykładał w latach 1883—1904 filozofię w Uniwersytecie w mieście Pennsylvania, zrazu jako nauczyciel, następnie jako adjunkt, w końcu jako profesor; w latach 1904—1917 był profesorem filozofii w Uniwersytecie kolumbijskim (Columbia University) w Nowym Jorku, następnie zaś profesorem filozofii w Vasars College; popełnił 23. marca 1925 w Nowym Jorku samobójstwo. Ogłosił drukiem m. i.: The consciousness of the infinite and the solution of the mathematical antinomies, 1887. — Sameness and identity, 1890. — The philosophy of Spinoza (2 wyd.), 1894. — On spinozistic immortality, 1899. — A system of metaphysics, 1904. — An introduction to philosophy, 1906. — The meeting of the third International Congress of philosophy at Heidelberg, 1908. — A proposed reconciliation of idealism and realism (Bericht über den III. internationalen Kongress f. Philosophie zu Heidelberg), 1908. — The world we live in, or philosophy and life in the light of modern thought, 1912. — Percept and object in common sense and in philosophy, 1913. — „Everybody's world“ and the will to believe (The Journal of philosophy, psychology and scientific methods), 1913. — Das Neue am Neu-Realismus, 1916. — „Things“ (The Journal of Philosophy), 1925. — W roku akademickim 1913/4 wykładał w Uniwersytecie wiedeńskim jako „profesor wymienny“; w lutym 1914 wygłosił na zaproszenie Polskiego Towarzystwa

a

Filozoficznego we Lwowie dwa odczyty p. t. „Dusza i ciało“. (Zob. „Ruch Filozoficzny“ IV. str. 59 i n.). W związku ze swoją bytnością we Lwowie napisał dla „Ruchu Filozoficznego“ artykuł p. t. „Neorealizm amerykański“, drukowany w przekładzie z rękopisu angielskiego w numerze 6. rocznika IV.

KSIAŻKI NADESLANE REDAKCYI.

Bajsarowicz Józef. Problem Medyumizmu, Lwów, 1925.

Baumgarten Franziska. Zur Psychotechnik und Charakterologie des Regulierungsbeamten. 1925.

Bautro Eugeniusz. Studya i krytyki z dziedziny teorii i filozofii prawa. Kraków, b. r.

Biesiekierski-Pomian L. De simplicitate animae rationalis corpore humano iuncta. Gnesnae, 1924.

Einhorn Dawid. Erfahrung u. Deszendenztheorie. Wien u. Leipzig, 1924.

Harassek Stefan. Józef Gołuchowski. Zarys życia i filozofii. Kraków, 1924.

Hartl A. Dr. Interlingua. Manuale ad usu de omne natione. Linz, b. r.

Ingarden Roman. Essentiale Fragen. Ein Beitrag zum Problem des Wesens. Halle, 1925.

Joteyko J. Nauki psychologiczne w Państwowym Instytucie pedagogicznym w Warszawie. Warszawa, 1924.

b

Metallman J. Filozofia przyrody i teoria poznania A. N. Whiteheada. Kraków, 1924.

Michaux A. Romanal. Langue auxiliaire Anglo-Latine. Boulogne sur Mer, 1922.

Myers Charles S. The study of fatigue, 1925.

Myers Charles S. On consciousness, London, 1925.

Petrażycki Leon. O pobudkach postępowania i o istocie moralności i prawa. Warszawa, 1924.

Platon Fedon. Przekład Wł. Witwickiego. Lwów - Warszawa, 1925.

Portych T. Prewidyzm. Kalisz, 1924.

Schayer Stanislav. Vorarbeiten zur Geschichte der mahāyānistischen Erlösungslehren. München-Neubiberg, 1921.

Schlager Benjamin. Spinoza. Zdjęcia z duszy heretyka. Kraków, 1924.

Słonimski J. Język neoromański (Lingua neoromani) czyli analiza i synteza języków romańskich. Warszawa, 1924.

Ułaszyn H. Dr. Kościół katolicki a wolność badania i nauczania. Warszawa-Poznań, 1924.

Valle Guido Della. La filosofia dei valori associati e la pedagogia realistica. Milano-Roma-Napoli, 1924.

Vismara Silvio. Il concetto della storia nel pensiero scolastico. Milano, 1924.

Weisbart J. Medial. La Langue mediale. The medial language. Die mittlere Sprache. Jazik sredni. b. m. i r.

Polskie Towarzystwo filozoficzne

oferuje następujące dublety swej Biblioteki:

Hume, Badania dotyczące rozumu ludzkiego I. wyd. 1905. Cena 3 zł.

Kant, Uzasadnienie metafizyki moralności, w przekładzie Prof. Dr. M. Wartenberga, 1906. Cena 5 zł.

Deussen, Zarys filozofii indyjskiej, opr. w płótno 1914. Cena 6 zł.

Lotze, Zarys metafizyki, w przekładzie Dra A. Stögbauera. Cena 2 zł.

Stögbauer A. Dr., Psychologia Wundta i jej geneza. Studium z dziejów psychologii eksperymentalnej, 1914. Cena 1 zł.

Struve H., Historia Logiki jako teorii poznania w Polsce, 1911. Cena 20 zł.

Stamm Edward, Szkic metodologii ogólnej na podstawie genetycznej, 1913. Cena 1 zł.

Ruch filozoficzny, Rocznik III. 1913. Cena 20 zł.

Przegląd filozoficzny, Rocznik VII. (3 pierwsze zeszyty oprawione, każdy z osobna). Rocznik VIII, zeszyty 3. i 4. Rocznik IX. Rocznik XII. Rocznik XIII. Rocznik XIV. zeszyt 1. i 2. Rocznik XVII. zeszyt 1. i 2. Cena za rocznik 12 zł., za jeden zeszyt nieoprawny 3 zł., za jeden zeszyt oprawny 5 zł.

Zamówienia należy kierować do Polskiego Towarzystwa filozoficznego, Lwów, Uniwersytet.

Éditeurs: FÉLIX ALCAN - Paris; WILLIAMS & NORGATE - Londres; NICOLA ZANICHELLI - Bologne
WILLIAMS & WILKINS Co. - Baltimore; RUIZ HERMANOS - Madrid; RENASCENÇA PORTUGUESA - Porto
THE MARUZEN COMPANY - Tokyo.

“SCIENTIA,”

REVUE INTERNATIONALE DE SYNTHÈSE SCIENTIFIQUE

Paraissant mensuellement (en fascicules de 100 à 120 pages chacun).

Directeur: EUGENIO RIGNANO.

EST L'UNIQUE REVUE à collaboration vraiment internationale.

EST L'UNIQUE REVUE à diffusion absolument mondiale.

EST L'UNIQUE REVUE de synthèse et d'unification du savoir, qui traite les questions fondamentales de toutes les sciences: histoire des sciences, mathématiques, astronomie, géologie, physique, chimie, biologie, psychologie et sociologie.

EST L'UNIQUE REVUE qui, par des enquêtes conduites auprès des plus éminents-savants et écrivains de tous les pays (*Sur les principes philosophiques des diverses sciences; Sur les questions d'astronomie et de physique les plus fondamentales qui se trouvent à l'ordre du jour, et en particulier sur la relativité; Sur la contribution que les divers pays ont apportée au développement des diverses branches du savoir; Sur les plus importantes questions de biologie, et en particulier sur le vitalisme; Sur la question sociale; Sur les grandes questions internationales soulevées par la guerre mondiale*), étudie tous les problèmes essentiels qui agitent les milieux intellectuels du monde entier, et constitue en même temps le premier essai d'organisation internationale du mouvement philosophique et scientifique.

EST L'UNIQUE REVUE qui puisse se vanter d'avoir parmi ses collaborateurs es savants les plus illustres du monde entier. Une liste de ceux-ci, comprenant plus de 350 noms, est reproduite dans tous les fascicules.

Les articles sont publiés dans la langue de leurs auteurs, et à chaque fascicule est joint un supplément contenant la traduction française de tous les articles non français. Ainsi la revue est complètement accessible même à qui ne connaît que la langue française. (*Demander un numéro spécimen gratuit* au Secrétaire Général de «Scientia», Milan, en joignant à la demande, pour simple remboursement des frais d'envoi, la somme de deux francs en timbres-poste de votre pays).

ABONNEMENT: L. 100.

BUREAUX DE LA REVUE: Via A. Bertani, 14 — Milano (26).

Secrétaire Général de la Rédaction: Dr. PAOLO BONETTI.

SPIS RZECZY: Głosy w sprawie słowiańskiego Zjazdu filozoficznego. — Sprawozdania: Ajdukiewicz K. Główne kierunki filozofii w wyjątkach z dzieł ich klasycznych przedstawicieli (B. Gawecki). — Masson-Oursel P. Esquisse d'une histoire de la philosophie indienne (St. Schayer). — Swoboda H. Otto Weiningers Tod (L. Erdman). — Przegląd czasopism: Przegląd filozoficzny. — Kwartalnik filozoficzny. — Scientia. — Mind. — The Journal of Philosophy. — Revue de métaphysique et de morale. — Revue philosophique de la France et de l'Étranger. — Logos, Rivista internazionale di filosofia. — The British Journal of Psychology. — Zeitschrift für Psychologie. — Rivista internazionale di filosofia del diritto. — Revue néoscholastique de philosophie. — Rivista di filosofia neoscolastica. — Zapis bibliograficzne. — Wiadomości wydawnicze. — Wykłady, odczyty, referaty. — W sprawie propedeutyki filozoficznej w szkole średniej. — Organizacye. — Zjazdy. — Konkursy. — Nagrody. — Varia. — Wiadomości osobiste. — Nekrologia. — Książki nadesłane Redakcyi. — Ogłoszenia.

Red. odpowiedzialny: Dr. K. Twardowski. I. Związkowa Drukarnia we Lwowie, Lindego 4.